

Саха Республикатын
Ньурба улуунун хаһыата
Хаһыат 1937 сылтан тахсар2024 сыл
кулун тутар 29 күнэ
Чэппиэр ● 12 № (12087)

НЬУРБА

ОГНИ НЮРБЫ

12+

Бүгүмү
нүөмүргэ

Актуальной тиэмэ

Тыа сиригэр олох-дьаһах
туруктаах буоларын тула / 3

Тускар туһан

Мэччирэнгин бэйэнг
үүннэриэххин сөп / 7

Иллэнг кэм

Бэйэбэр, оҕоҕор, сиэннэргэр
туһалаах «Айар» карталара / 8

Бэлиэ түгэн

«Азия оҕолоро» Оонньуу уота кэллэ!

Кулун тутар 25 к. "Азия оҕолоро" VIII Норуоттар икки ардыларынааҕы Спортивной оонньуу уотун Үөһээ Бүлүү дэлэгээсийэтэ икки улуус кыранысса-тыгар кэлэн Ньурбага туттарда. Бу тэрээһингэ Түүкээн хаарын ыраастаан, бэлэмнээн Маар, Хаңалас ыччаттара сырыттылар. Оонньууларга диэри 100 күн хаалбытыгар, Өлүнэ очуостарыгар "Азия оҕолорун" уота умайарыгар бу тиэмэнэн улуус ыччаттын сонуннарын бөлөбөр кыра викторина ыыппыпыт. Кыайыылаах - Ньурба куораттан Татьяна Биякова.

Сарсыныгар нэһилиэнньэбэ анаан факел эстафетатын көрсүү историческай түгэнигэр Антоновкаҕа, Ньурбага уопсастыбаннас тобуоруна мустубута улуус спорка болҕомтолообун бигэргэтэр. Спорка үрдүк көрдөрүүлээх, ситиһиллэрдээх дьоммут-сэргэбит, салайааччылар куорат киин уулуссатынан Оонньуу уотун киэн тутта бэрсэн истилэр. Барыта 15 факел туттааччы. Улуус 50 ыччата волонтер быһыытынан үлэлэстэ. Баҕалаах барыта факелы, талисманнары кытта хаартыскаҕа түһэн бу түгэни үйэтиттилэр, улуус спортсменнарын ааттара хоһуйуулар оһуокай түһүлгэтигэр кыттыстылар. Эстафетаны салгыы Ньурба улуунун дэлэгээсийэтэ кыраныссаҕа Сунтаарга атаарда.

Улуус ыччат дьыалатын
уонна имидж политикатын
управлениета

Бордон нэһилиэгэр «Баай Барыылаах Байанай-2024» булчут күрээбэ ааста

Күммүт анаабыт курдук олус сылаас, чаһылхай күн буолан биэрдэ. Бу курдук күрэххэ уопсайа 10 нэһиликтэн, эдэрдии эрчимнээх, эстибэт сэниэлээх, тон ингиридээх, быыппастар былчыннаах эр бэртэрэ, Баай Байанайга сүгүрүйэн, булт абылангар ыллараан бэйэ-бэйэлэрин кытта күөн көрсүһэ, Бордон нэһилиэгин сиригэр уотугар - Марха Эбэ-битигэр барыта 80 күрэхтэһээччи тобуоруна муһунна. Ол курдук Маалыкай, Антоновка, Сүлэ, Малдыаҕар, Чуукаар, Хаңалас, Өнгөлдье, Маар, Күндээдэ уонна Дьаархан нэһиликтэрэ кыттыыны ыллылар.

Ыалдьыттарынан улуус баһылыга Иннокентьев А.М., Ньурбатаағы судаарыстыбаннай экологическай кэтэбил кэммитиэтин салайааччыта Парников Г.П., нэһилиэк баһылыктара, улуус тэрилтэлэрин салайааччылары буоллулар.

Күрэх саҕаланарыттан бүтүөр диэри нэһилиэк олохтоохтору итии чэйдээх, дэлэй астаах-үөллээх атыы-эргин дьаарбанкатын уонна түөлбөлэринэн булт аһын, тон ас быыстапкатын тэрийдилэр. Николай Игнатъевич оҕолоро кэлбит дьону кыыл этинэн күндүлээтилэр. Аҕаларын туһунан бэртээхэй быыстапканы тэрийдилэр. Тэрээһини олохтоох уонна ыгырыылаах ырыаһыттар ылбаҕай ырыаларынан кизгэтиллэр. Комментаторынан Ньурбатаағы драмтеатр артыыһа Дмитрий Слепцов саңаран-ингэрэн мустубут дьон сүргэтин көтөхтө. Күрэх кылаабынай судьуйатынан буолла Ньурбатаағы айылҕа харыстабылын кэммитиэтин салайааччыта Герасим Парников уонна судействоҕа күүс-көмө буоллулар кэммитиэт үлэһиттэрэ Виталий Духов, Стас Софронов.

Уоту оттууга 1 миэстэ - Маалыкай (19,51 сөк.); 2 - Маар (25,91 сөк.); 3 - Өнгөлдье (26,93 сөк.). 4 - Антоновка; 5 - Күндээдэ; 6 - Сүлэ; 7 - Малдыаҕар; 8 - Дьаархан; 9 - Хаңалас; 10 - Чуукаар.

2. Ойбон алларыта: 1 миэстэ - Сүлэ (4 м. 07 сөк.); 2 - Маар (4 м. 17 сөк.); 3 - Өнгөлдье (4 м. 24 сөк.). 4 - Антоновка; 5 - Малдыаҕар; 6 - Чуукаар; 7 - Күндээдэ; 8 - Дьаархан; 9 - Хаңалас; 10 - Маалыкай.

Кулун тутар 22 к. Маалыкайга төрүт өбүгэбит удьуорун төрдүн ытык ситимин тутар, сарданалаах сырдык санаанан сайтарар, өбүгэлэрибит өйө ғынан хаалларбыт үтүөкүн үгэстэрин инники күөнгэ тутар, оройуон таһымыгар 10-с төгүлүн ытыллар «Баай Барыылаах Байанай-2024» булчут күрээбэ, Степан Васильев аатынан сопхуос кадровай булчута, Амакинскэй экспедиция сирдытэ, тыыл-үлэ бэтэрээнэ, Бордон нэһилиэгин бочуоттаах олохтооҕо Андреев Николай Игнатъевич-Тонгуһа аатыгар ананан үрдүк таһымнаахтык ытылынна. Күрээбэ Бордон нэһилиэгин уонна оройуон дьаһалталара, СЭК Ньурбатаағы кэммитиэтэ, «Айар Киин» НАДь көбүлээн, тэрийэн ыттылар.

3. Күөс өрүүтэ, чэйи ортууу. 1 миэстэ - Маалыкай (11м52с80); 2 - Маар (13м26с05); 3 - Антоновка (3м33с10). 4 - Малдыаҕар; 5 - Сүлэ, 6 - Дьаархан; 7 - Чуукаар; 8 - Күндээдэ; 9 - Хаңалас; 10 - Өнгөлдье.

4. Викторина. 1 миэстэ - Өнгөлдье; 2 - Маар; 3 - Антоновка. 4 - Малдыаҕар; 5 - Дьаархан; 6 - Хаңалас; 7 - Маалыкай; 8 - Чуукаар; 9 - Күндээдэ; 10 - Сүлэ.

5. Эстафета. 1 миэстэ - Маар (6м35с08), 2 - Өнгөлдье (7м21с38); 3 - Чуукаар (7м30с53). 4 - Сүлэ; 5 - Маалыкай; 6 - Малдыаҕар; 7 - Күндээдэ; 8 - Хаңалас; 9 - Антоновка; 10 - Дьаархан.

Тыңааһыннаах кириисилэр түмүктэринэн кыайылаһынан Маар хамаандата табыста. Өнгөлдье - 2-с, Антоновка - 3-с миэстэ буоллулар. Күрэхтэһии түмүгүнэн улуус сүүмүрдэммит хамаандата тэриллэн өрөспүүбүлүкэтээҕи «Байанай күрээбэр» кыттыаҕа.

Сүрүн бириис быһыытынан бастаабыт хамаандаҕа Бордон нэһилиэгин дьаһалтата 80 тыһ. солк., грамота, кубок, уонна Андреев Н.И. оҕолоро, сиэннэрэ туруорбут дорууп сааҕа сертификат, 2 миэстэбэ - улуус дьаһалтата 56 тыһ. солк., спонсордар чороонноро уонна генератор, 3 миэстэбэ -

Бордон нэһилиэгин дьаһалтата 40 тыһ. солк. уонна спонсордартан генератор.

Маны таһынан хас биридии көрүн аайы 3-түү миэстэбэ спонсордар Ньурба улуунун маҕаһыннара, урбаанньыттар бириистэри туруордулар.

Ойбон аллары бириистэрэ (хамаандаттан 2-кыттааччы): 1 миэстэбэ - бензопила (Такыров С.П.), речная домкрат (ИП Жарханская И.Е.). 2 миэстэбэ «Ресанта» шлифовальная машина (Вольт) маҕаһын Григорьев Д.Д.), «Колнер» шлифовальная машина («СМУ» ХЭТ, салайааччы Потапов П.В.). 3 миэстэбэ - шурупверт (Такыров С.П.), шурупверт (Олобу-дьаһаҕы хааччылар сулууспа, салайааччы Кириллин А.Е.).

Уот оттуу, күөс өрүү бириистэрэ (хамаандаттан 2-лии кыттааччы): 1 миэстэбэ - балаакка (Муксунов В.С.), күлүүс нобуора - «Пятерка» маҕаһын, салайааччы Михайлов А.Н.). 2 миэстэбэ 100 уст. ботуруон (т/х департаменын сал. Ушканов Л.В.); 100 уст. ботуруон - улуус баһылыгы 1-кы солбуйааччыта Семенов В.Н.). 3 миэстэбэ - кемпинг нобуора («Арыылаах» ХЭТ, салайааччы Тихонов А.Н.), шурупверт-дрель («Тайга» маҕаһын, сал. Колесов П.Н.), кемпинг нобуора (ООПТ «Эддьээн», Василь-

ев А.Д.), «Беркут» маҕаһын 2000 солк. сертификата (ООПТ «Эддьээн», Тобонов А.Г.).

АК сааны ыһыы-хомуйууга (хамаандаттан 1-кыттааччы): 1 миэстэбэ - сытылыыр станок (Олобу-дьаһаҕы хааччылар сулууспа, сал. Кириллин А.Е.); булт лицензията («Байар» кэпэрэтиип), «Булчут дьаһыга» (ООПТ «Эддьээн»); 2 миэстэбэ - 100 уст. ботуруон (Кириллин А.Е.). 3 миэстэбэ - 5 кг ынах арыыта («Ньурба-Агро МТС», сал. Николаев С.Н.).

Викторина бириистэрэ (хамаандаттан 1 кыттааччы): 1 миэстэбэ - балаакка («Арыылаах» ХЭТ, сал. Тихонов А.Н.), табаҕа лицензия («Булчут» ХЭТ, бэрэстэбиитэл Степанов В.Н.). 2 миэстэбэ - гайковерт («Крепезж» маҕаһын, сал. Антонов П.И.), «Булчут нобуора» («Арыылаах» ХЭТ, Тихонов А.Н.) 3 миэстэбэ - банаар (ООПТ «Эддьээн», Григорьев Т.И.), «Набор выживания» («Арыылаах» ХЭТ, Тихонов А.Н.).

Эстафета бириистэрэ (хамаанданан) 1 миэстэбэ - 30000 солк. («Сэттэ» тутуу хампааньыта), 2 миэстэбэ - 10000 солк. (Арасыйа Дьоруойа Дмитрий Егоров аҕата Николай Егоров), 10000 солк. (Ньурбатаағы айылҕа харыстабылын кэммитиэтэ, сал. Парников Г.П.). 3 миэстэбэ - 10000 солк. (урбаанньыт Сотников Н.В.).

Күрэхтэһии түмүгүнэн хамаандалар бириистэрэ: 1 миэстэбэ - 80000 солк., кубок (Бордон нэһилиэгин дьаһалтата), сааҕа сертификат (Андреевтар дьэ кэргэттэрэ). 2 миэстэбэ - 56000 солк. сертификат (улуус дьаһалтата), бензиновой генератор (Андреевтар дьэ кэргэттэрэ), чороон (ООПТ «Сугдыаар», Степанов А.Ф.). 3 миэстэбэ - 40000 солк. (Бордон нэһилиэгин дьаһалтата), генератор (Кылыяров В.П.).

Күрэхтэһии түмүгүнэн улуус сүүмүрдэммит хамаандата тэриллэн өрөспүүбүлүкэтээҕи «Байанай күрээбэр» кыттыаҕа.

Бордон нэһилиэгин дьаһалтата уонна Ньурбатаағы айылҕа харыстабылын кэммитиэтэ

Нэдиэлэ сонуннара

**Олобу-дьаһағы
хаачыйы**

Кулун тутар 25 к. улуус сайлааччыларын планерката Москва аннынаағы Красногорскайга «Крокус Сити Холл»-га буолбут элбэх киһи өлүүлээх теракт сиэртибэлэрин кэриэстээн чуумпуруу мүнүүтэтигэн сажаланна.

25.03.2024 с. Дьокуускайга 5 күннээх өрөспүүбүлүкэтээҥи үөрэх-мобилизационнай сбор сажаланна. Манна улууспут баһылыга А.М.Иннокентьев кыттар.

Кулун тутар 25-26 уонна 28-29 кк. «Сунтаар-Нурба-Үөһээ Бүлүү-Бүлүү» ВЛ-110 кВ өрөмүөнүн кэмигэр сарсыарда 9 чаастан киэһэ 8 к. диэри уот араарыллар. Нурба к. участкаларынан хасты да чаас дизель уота холбонор, тыаларга толору араасар. Кулун тутар 27 к. тургутук эксээмэн ытыллар буолан, уот араасыбат.

Ааспыт нэдиэлэҕэ ВОЛС иккитэ саахалланна. Кыһыл Сыыр уонна Лүксүгүү икки ардыгар оптоволокну быстыбытын, тоҥ сири хаһан ханан быстыбытын көрдөөн бенидиэнниккэ булан онордулар. Саахал кэмигэр сибээс резервнэй ханаалга холбонон үлэлээтэ.

ОДьКХ тэрилтэлэрэ бу нэдиэлэттэн күүһүрдүлүбүт эрээсимнэ көстүлэр. «ОДьКХ» ГУП Нурбатаағы филиалыгар быйыл тутуу барыахтаах эбийиэктэрин матырыйаала таһыллар.

«Бүлүү» федеральной суолугар муус устар 1 к. муунунан туорааһын уйугун бастакы кычаты буолар. Барыллаан муус устар 15 к. муунунан туорааһын сабыллара былаанналар, ол эрээри бу халлаан туругуттан

көрөн оноруллуоҕа.

Нурбатаағы лесничествоҕа кэлэр сайын билгэлээһинин ыыппыттар. Быйыл кураан сайын буолара күүтүллэр, чуолаан атырдыах ыйа баһаар өттүнэн сэрэхтээх диэбиттэр.

Ааспыт нэдиэлэҕэ улууска 75 киһи ОРВИ-нан ыарыйда, «внебольничная» пневмония – 7.

**Уопсастыбаннай
бэрээдэк**

Ааспыт нэдиэлэҕэ полицияҕа 55 сайабылыанна уонна иһитиннэри кирирдэ. Араас эчэйиэлэри ылан 9 киһи балыһаҕа көрдөрүннэ. Административнай буруй – 16, буруй оҕоруутун сибикитин булуу туһунан араапар – 5, атын сирдэртэн кэлбит матырыйаал – 10, 1 оҕо бэйэҕэ тиийинэ саатаа. Уопсастыбаннай миэстэҕэ итирик сылдыһы иһин - 10 боротокуол, полиция үлэһитин сокуоннай модьуйуутугар утарсыы – 1, пааспары сүтэрэн докумуона суох олоруу иһин – 1, уопсастыбаннай миэстэҕэ арыгы иһин – 1, административнай ыстараабы төлөөбөт буолууга - 3, административнай надзор хааччаҕын толорбот буолууга – 1. ГАИ отдeлынан 78 боротокуол толорулунна. Ыстарааптыыр стоянкаҕа 7 массыына туруорулунна, правата суох – 3, итирик туруктаах уруулга олорбут 3 киһи тутулунулар. «Тишина», «Должник», «Автобус» эпэрээссийэлэр ытылла тураллар. Кулун тутар 25-31 кк. «Незаконная мигрант» эпэрээссийэ ытылла турар. РФ ИДьМ Нурба оройуоннаағы отдела улуус олохтоохторун омуктары көрдөхтөрүнэ полицияҕа биллэрэллэригэр көрдөһөр.

Үөрэх эйгэтэ

3-с чиэппэр бүтэн билигин каникул буола турар. Федеральной апробация сажаланна, 27-скэ – тургутук эксээмэн. Марха орто оскуолатын хапытаальнай өрөмүөнүн куонкуруугар бэдэрээтчит «Карат» ХЭТ кыайда.

Култуура эйгэтэ

Култуура департаменын сайлааччыта Розалия Тихонова Амаҕа командировкаҕа баран кэллэ. Быйыл, биллэрин курдук, Амаҕа Олонхо ыһыаҕа ытыллар. Кулун тутар 25 к. Арасыйыаҕа Култуура үлэһиттэрин күнэ бэлиэтэннэ. 27.03.2024 с. - култуура үлэһиттэрин улуустаағы «КульАрт» форумнара.

Спорт

20-21.03.2024 с. спорт бэтэрээнэ, улуус бочуоттаах олохтооҕо Е.П.Федоров-Хорула Дьөгөр кэриэһигэр көңүл тустууга уолаттарга аһаҕас күрэхтэһии ытылынна. Нурба, Сунтаар, Бүлүү, Үөһээ Бүлүү улуустарын спортсменнара кытыннылар.

Дойдуга Кутурҕан күнэ биллэриллибитинэн сибээстээн, СВО-ҕа өлбүт хорсун буйун, ДЮСШ тренерэ И.И.Яковлев кэриэһигэр буолуохтаах волейбол турнира көһөрүлүннэ.

25.03.2024 с. «Азия оҕолоро» Норуоттар икки ардыларынаағы Спортивной оонньуу уота улууска кэллэ. 26.03.2024 с. «Азия оҕолоро» Оонньуу былааҕа Нурба к. сырытта уонна салгыы Сунтаарга айаннаата.

Социальной эйгэ уонна үлэлээх буолуу

Улуус социальной тэрилтэлэрэ уонна МФЦ, Антоновкаттан ураты улуус бары нэһилиэктэ-

рин хаһан, социальной десант онордулар.

Сыл саҕатыттан үлэ көрдөөн 83 киһи учуокка турда, 46 киһи үлэни булла, ол иһигэр бастайааннай үлэни – 38 киһи. Үлэ вакансията мантан хас да төгүл элбэх, ол эрээри үксэ АПРОСА тэрилтэлэригэр баар. Үлэлээх буолуу киинэ бэйэ дьыалатын астыан баҕалаах дьонго эми-нээр тэрийэн ыытта.

Ыччат бэлиитикэтэ

Улуус ыччата ааспыт нэдиэлэҕэ «Азия оҕолоро» Оонньуу былааҕын көрсөргө бэлэмнэнэн, Түүкээнгэ улууспут Ытык бэлиэтэ турар сири субуотунньуктаан ыраастаатылар.

25.03.2024 с. СӨ Ил Дарханын грантовой куонкуруна сажаланна, сайаапкалары 23.04.2024 с. диэри хомуйаллар. 16 хайысханан барыта 102 мөл. солк. көрүллэр.

Тыа хаһаайыстыбата

Улуус үрдүнэн 836 ынах, 5 биэ төрөөтө. Бэтэринээрдэр сибидиэннэлэринэн ынах сүөһү ахсаана 870-нан көбүрээтэ. Үт харчытын 25%-на кэлбитэ эрээри, бэрээдэгэ оноруллубакка турар буолан, кыайан тиэрдиллэ илик. Үт тутар тэрилтэлэргэ куонкурус ытыллыахтаах.

27-29.03.2024 с. өрөспүүбүлүкэ кэпэрэтииптэрин сийиһэ буолар, онно улуус 3 кэпэрэтиибэ баран кыттар.

30.03.2024 с. Маарга улуустаағы Сылгыһыт күрээҕэ ытыллар.

Тохсунньу-кулун тутар ыйдарга бэтэринээрдэр полицияны кытта ыттаах ыалларынан эрийдэ онордулар. 90 бэсиздэ ытылынна, ыттарын бэйдиэ ыыппыт 50 киһиэхэ боротокуол

толорулунна, ыттар хаһаайытара эппиэтинэскэ тардылыннылар.

Нэдиэлэтээҕи былаан

26-29.03.2024 с. – өрөспүүбүлүкэтээҕи «Сыл иитээччитэ» куонкуруска кытты; ветуэлэһиттэр Спартакиадаларын тэрийэн ыттар хамыһыһа сүбэ мунһаҕа; улуустаағы киин балыһа салалтатын кытта нэһилиэктэргэ аптека боппуруоһунан сүбэ мунһах.

27.03.2024 с. – Улуу Кыайыы 80 сылын тэрийэн ыттар улуустаағы хамыһыһа сүбэ мунһаҕа; Амакинскэй экспедиция үбүлүөйдээх хамыһыһатын сүбэ мунһаҕа.

28-29.03.2024 с. – Бүлүү улуустарын ОДьКХ үлэһиттэрин XX зональной Спартакиадата.

28.03.2024 с. – МТ баһылыктарын солбуйааччыларын эми-нээрэ; СӨ ГИДДД Управление-тын салайааччыта кыттылаах суолунан сырыы куттал суох буолуутун хамыһыһатын сүбэ мунһаҕа; ОДьКХ үлэһиттэрин зональной Спартакиадатын чэрчитинэн электриктер проффесиональной куонкурустара.

29.03.2024 с. – СӨ Ил Түмэнин бүддьүөккэ, үпкэ, нолуок уонна сыана бэлиитикэтигэр, бас билии уонна приватизация боппуруостарыгар сис кэмистиэтин көһө сылдыар мунһаҕа. Бүлүү улуустарын баһылыктара, бэрэстэбитэлээх уорганнарын дьокутааттара кытталлар. Итини сэргэ СӨ ырабыталыстыбатын чилиэннэрэ кыттылаах Ил Түмэн сис кэмистиэтин уонна улуус дьаһалтатын кытыгас сүбэ мунһаҕа буолар.

30.03.2024 с. – Таюрскайдар дьыэ кэргэттэрэ «Матыбым алыбар ыларан» айымнылаах кэнсиэртэрэ.

**Улуус дьаһалтатын
пресс-сулууспата**

Маассабай спорт

Бэтэрээннэр сахалыы остуол оонньууларыгар күрэхтэһэллэр

Бу дьыл олунньу ый 21-22 күннэригэр Дьокуускай куоракка өрөспүүбүлүкэ бэтэрээннэригэр хабылыкка, хаамыскаҕа биирдиилээн уонна хамаанданан бастыыр иһин күрэхтэһиитэ буолла. Бу күрэхтэһиин аан-бастаан спорт уонна физическай култуура Министэриэтибэтин халандаарынай бы-

лааныгар кириэн ытылынна. Барыта 13 улуустан 90 кыттааччы ДЮСШ-2 салаатыгар муһунна.

Күрэхтэһии аһыллытыгар Манчаары аатынан спорт төрүт көрүннэрин кииниттэн дириэктэри солбуйааччы Борисов И.И., өрөспүүбүлүкэтээҕи бэтэрээннэр бырааптарын көмүскүүр Ас-

социация бэрэссэдээтэлэ Андреева Д.П., хабылык, хаамыска өрөспүүбүлүкэтээҕи Федерациятын президена Григорьева О.Г. тыл эттилэр, бэтэрээннэри эбэрдэлээтилэр.

Нурба улуунун хамаандатын састааба ситэтэ суох да буоллар куһаҕана суох көрдөрүүнү ситистэ, ол курдук, дьахталларга 1 группаҕа Сусанна Габышева 2 миэстэ, 2 группаҕа Лариса Иванова 1 миэстэ, 3 группаҕа Нина Тимофеева 4 миэстэ, Татьяна Захарова 10 миэстэ буоллулар. Эр дьонго 3 группаҕа Анатолий Васильев 3 миэстэ, 5 группаҕа Макара Гаврильев 5 миэстэ буоллулар.

Уопсай түмүккэ Мэнгэ-Хангалас хамаандата 1, Бүлүү 2, Дьокуускай куорат 3 миэстэни ыллылар. Нурба хамаандата 9 миэстэ буолла. Ыстарааптыыр очукуо элбэҕи тэптэ.

Үс оонньууну субуруччу оонньоон бастын бириэмэни көрдөрөн, мунутуур кыайылаахтарынан буоллулар: Л. Ива-

нова (Нурба), М. Петров (Дьокуускай).

Өрөспүүбүлүкэҕэ бэтэрээннэргэ хабылык, хаамыска оонньууларыгар күрээҕэ сылааы ытыллар буолла. Онон, 55 сааһыттан үөһэ аҕам саастаах дьоннор уруккуну санаан, өбүгэлэрбит сөбүлээн оонньуу остуол оонньууларынан

дьарыктаналлара буоллар бэрт буолуо этэ, хамаандабыт да састааба толору буолуо этэ.

**Нурба оройуоннаағы
сахалыы остуол
оонньуулары Федерацията**

Тэрэһиннэр

Тыа хаһаайыстыбатыгар туһалаах үөрэх

СӨ ситэриилээх былааһын ааспыт сыллаабы үлэтин отчуотугар киирбит туруоруулар түмүктэринэн, кулун тутар 20 к. Административнай киин мунньахтыыр саалатыгар тыа хаһаайыстыбатыгар суолталаах сэмнээр буолан ааста.

Дьокуускайтан СӨ Тыатын хаһаайыстыбатын уонна аска-үөлгэ министристибэтин иһинэн «АПК-ны ресурһанан хааччыйы» тэрилтэ үлэһитэ Ньургуйаана Михайловна Скрябина туһааннаах эйгэ үлэһиттэригэр сүбэ-ама бэрээдэгинэн үөрэх ыытта. Буолаары турар ТХМ хайысхатынан «Агростартап» уонна «Дьиэ кэргэн фермерэ» грантовай куонкурустарга быйыл киирбит уларыылары билиһиннэрдэ. Иккис боппуруоһунан кэпэрээссийэ сайдытын боппуруостарын сырдатта.

Сэмнээргэ быйылгы грантовай куонкурустарга кыттааччылар уонна нэһиликтэргэ тыа хаһаайыстыбатын потребительскэй кэпэрэтииптэрин тэрийэр баҕалаах дьон, тыа хаһаайыстыбатын исписалиистэрэ – барыта 30-тан тахса киһи сырытта.

Геннадий Антонов

Ипотечная ярмарка в Нюрбе

26 марта в дополнительном офисе «Россельхозбанка» начальник отдела продаж Якутского регионального филиала РСХБ Варвара Старостина, застройщик г.Якутска Утум+ и с Агенство «Туймаада Недвижимость» провели ипотечную ярмарку, встретились с населением, ознакомила о цели визита в Нюрбу.

Варвара Старостина: - Мы знакомы местное население с возможностями расширения и улучшения своих жилищных условий, а также рассказываем о возможности строительства и приобретения в Нюрбе жилья по самым выгодным процентным ставкам 2 % и 3% годовых по ипотеке с Россельхозбанком. Партнёры предлагают недвижимость в центральных городах России - Москве, Санкт-Петербурге, Новосибирске, Красноярске, в АОЭ в городе Дубай и т.д.

Группа компаний «Утум+» Герасим Васильев ознакомил, посетивших ярмарку о жилом комплексе ЖК

Автоторожный, а также о новой программе лояльности, к примеру о программе «Приведи друга». «Туймаада недвижимость» - о поиске квартир по клиентским критериям в центральных городах России в г. Москва и Санкт Петербурге.

Жители г.Нюрба с интересом слушали и ознакомились с новыми видами услуг РСХБ, «Утум+» «Туймаада недвижимость».

Антонина СЕМЕНОВА

Кулун тутар 21 к. улуустатаабы култуура департаментын дьиэтигэр Өрөспүүбүлүкэтээби лицей дириэктэрэ, физика-математика билимин доктора Иван Шамаевы кытта көрсүһүү буолан ааста. Ньурба, Сунтаар, Үөһээ Бүлүү уонна Бүлүү улуустарын кэккэ нэһиликтэрин баһылыктара, уопсастыбанньыктара, тэрилтэлэр үлэһиттэрэ кытыннылар. Саха Конгрехын чэрчитинэн тыа сириг олобун-дьаһаабын боппуруостарын тула санаа атастаһыта барда. Иван Шамаев кириитылыгар 2019 с. тэриллибит Саха Конгреха ханнык хайысхаларынан үлэлээбитин иһитиннэрдэ, тыа сириг олобун-дьаһааба туруктаах буоларыгар бэйэтин көрүүлэрин үлэһиннэ. Улуус уонна нэһилик таһымынан Сүбэлэр тэриллихтээхтэрин, бу күн үчүгэйдик кэпсэтэн түмсүүтэрэһин баар буоларыгар бабатын биллэрдэ.

Төгүрүк остуолга элбэх кэпсэтии табыста. Хаҥалас нэһилиэгин баһылыга Серафим Винокуров нэһилик баһылыга хайаан даҕаны тыа хаһаайыстыбатынан дьарыктаныта кини эбээһинэһэ буолуохтаабын бэлиэтээтэ. Тыа хаһаайыстыбатыгар бастыг үлэ уопутун быһытынан биллэр Сунтаар улуунун Күндэйэ нэһилиэгэр баран билсэн баран, нэһилиэгэр тыа хаһаайыстыбатыгар дьону көвүлээн, «Артыал» кэпэрэтиип тэринэн күүстээх үлэни ыппыттарын билиһиннэрдэ. 2017 с. улуус үбүлээһининэн 150 миэстэлээх хотону тутан киллэрбиттэрэ. Бастакы сылыгар дьон кэтэмэбэйдээн, сүөһүтүн итэбэйбэккэ, 50-ча сүөһүнү эрэ кыстаппыт буоллактарына, эһиилигэр атын нэһиликтэртэн тийэ сүөһүлэрин көрдөрө биэрэр баҕалаах элбээбит. Иннэ гынан эмиэ улуустан 8 мөл. солк. көрүлэн, 2-с хотоннорун тутта сырыттактарына сайын бастакы хотонноро умайан хаалбыта. Билигин саҥа хотонго 80 сүөһүнү кыстатан тураллар, ол иһигэр кэпэрэтиип бэйэтин сүөһүтэ – 50-тан тахса. Кыһын 4 үлэһиттээхтэр, сайынны кэмнэ, арыы собуотун үлэһитэрин киллэрэн туран, 10-на диэри элбиэр.

Серафим Винокуров нэһиликтэр баһылыктарыгар тыа хаһаайыстыбатынан дьарыктанарга кыабы биэрэллэрин туруоруста, билигин нэһилик баһылыга тыа хаһаайыстыбатыгар үбү быһа ыытыра бобуллар. ТХМ иһинэн гранча куонкурустар ыраах улуустарга табыгаһа суохтарын, хойутаан истэллэрин, аны үп төһө эрэ %-на бэйэлэригэр баар буолуохтаабын ирдииллэрин эттэ. Үлэлиир саастаах дьон судаарыстыба көмөгүгэр найыланан үлэлиир баҕата суох буолбутун, 100-тэн тахса тыһ. солк. оҕо босуобуйа ылар буолан, 40 тыһ. солк. үлэни булан ыгырдааха да кэлбэтэрин, өрөбүлэ суох ыарахан үлэлээх тыа хаһаайыстыбатыгар аныгы технологиялары туһанан кэпэрэтииптэри тэрийэн дьонтон сүөһү тутан көрөр, дэриэбинэбэ дьон олохсуйа хааларыгар толору хааччылыылаах дьиэлэринэн хааччылар, сүөһүлээх дьонго сир биэрэн сир боппуруоһун

Тыа сириг олобун-дьаһааба туруктаах буолуутун тула кэпсэттилэр

бэрээдэктир наадатын бэлиэтээтэ. Хаҥаласка сүөһүтэ суох дьонго арендага сылдыар сирдэрин ылан сүөһүлээх дьонго биэрэллэр, оттон кинилэр сирдэрин бас билиигэ ылбыт буоллактарына хайдах да гынар кыах суох.

Таркаайы нэһилиэгиттэн уопсастыбаннай эколог Виссарион Николаев тыа хаһаайыстыбатыгар нолуок, төлөбүр ханнык эрэ көрүгүнэрин кыччаттар наадатын, ГСМ сыаната үрдүү турара тыа хаһаайыстыбатыгар охсулаабын бэлиэтээтэ, демография уонна экология боппуруостарын таарыйда.

Бүлүү улуунун Чочу нэһилиэгин баһылыга Петр Догоюсов: «Нэһиликпитигэр «Ампаардаах» диэн улахан хаһаайыстыбалаахпыт. 1-дии ынахтан 5 туоннаҕа чугаһыыр үт тутуллар, сүөһүнү эбии күүскэ аһатыынан маньк таһымна табыстылар. Бэйэбит бурдук үүннэрэбит, миэлинсэлээхпит, 5-тии кг 1 суортаах бурдугу атыгыта таһарабыт. Хоту улуустар эмиэ сакаастаан ылаллар. Кыадандаҕа клубника олордорго 2 этээстээх кыһынны теплица тутуллар киирбитэ, билингитэ кыһын үлэлээбэт. Кус-хаас, индюк итигинэн дьарыктанар, «Агростартап» бырайыагынан олоххо киирбит «Кынат» экофермалаахпыт. Инкубатортан биэрдэ 4 тыһ. тийэ чоппуусканы таһаарыан сөп. Индюктар 25-30 кг тийэ улааталлар, 10-ну ииттэххэ 1 сүөһү саҕа эти биэрэллэр. Онон ити эмиэ үчүгэй хайысха. Соцконтрагынан ону-маны онорор дьонноохпут. Киргиз күтүөппүт дыбы баан онорон Бүлүү куоракка киллэрэн атылыыр, 2 боксаах гараж тутан автосервис аһаары сылдыар. Лазернай гравировка онорор киилээхпит. Биһиги Бүлүүттэн чугас буоламмыт, бородууксуйабытын батараарга да табыгастаах.

Нэһиликтэр усулуобуйаларын көрөн, сайдыы барыан сөптөөх хайысхаларын үөрэтии ытыгыллара буоллар. Тыа сиригэр ТОР диэни киллэриэххэ, гааска энин сыананы чэпчэтэн».

«Байар» кэпэрэтиип толорооччу дириэктэрэ Надежда Филиппова: «Улуус баһылыгынан В.М.Прокопьев үлэлиир эрдэбинэ, бултуур сирдэр харысхаллаах буолалларын инниттэн «Байар» кэпэрэтиипкэ сыһарыбытара. Бултуур сирдэри сааһылаатыбыт. 400 булчуттаахпыт, булчуттарга төрүт бултуур сирдэрин төннөрдүбүт. Эр дьон дьуустар эмиэ сакаастаан буоллабына кинилэр олоххо тирэхтээх буолаллар. Оҕону үлэбэ сыһыаран ииттэххэ, ону кытта тыл эмиэ сайдар, ити туһунан кэпсэтии барыхтаах. «Байар» кэпэрэтиипкэ эрдэ 33 үт туттарааччы баар буоллабына, билигин 55-кэ тийдэ. Үүккэ былааммытын аһара толоробут, 14 араас аһылык көрүгүн астыыбыт. Переработкаҕа 5 нэһиликкэ бырайыак ырытан оноро сылдыабыт. Аһыйах хонуктаабыта 50 миэстэлээх хотону атыластыбыт».

Ньурба улуунун «Арыылаах» ХЭТ дириэктэрэ Алексей Тихонов: «Мин 13 хочуолунай даахпын, 100 үлэһиттээхпин, хамнастара 40-60 тыһ. солк. Үлэһиттэри 90%-на сүөһүлээхтэр, кинилэргэ өйбүл буола сатыбын. Ынах төбөтүгэр харчы көрүллэрэ үчүгэй, ол эрэри

үт харчытын кытта тэнгэ кэлиэхтээх. Нэһиликкэ үлэ, сүөһү баар буоллабына нэһилик кэскиллээх буола: оҕо төрүүр, дьон барбат. Дэриэбинэбэ дьон олово чэпчириин туһугар кииннэммит иттии киириэхтээх. Мин барыта 150 дьэни хочуолунайдарбар холбоон олобун».

Бүлүү улуунун Тааһаҕар нэһилиэгин баһылыга Семен Каратаев: «Ыччат тыа сиригэр олохсуйан хаалытыгар Интэриниэт баара уонна нэһиликкэ социальнай эбийиктэринэн хааччылыыта олус суолталаах. Биһиэхэ үлэтэ суох диэн суоҕун кэриэтэ, тобо диэтэххэ Кыһыл Сыыртан чугас олоробут. Онно нэһиликкиттэн элбэх киһи эргийэ сылдан үлэлиир. Тыа сиригэр ыччаты хайдах хаалларытыгыт? Онно хоруй булбатабым. Дэриэбинэбэ бүддьүөт тэрилтэлэриттэн ураты үлэ миэстэтэ суох».

Тыл эппиттэр Кэнгириэс саха олобо тупсарыгар күүскэ туруулаһан үлэлииргэр баҕа санааларын эттилэр, тыа сирэ туруктаах, саха тыла чөлөөх буолуутун, оҕону иити уо.д.а. боппуруостары таарыйдылар.

Түмүккэ Иван Шамаев Бүлүү улуустарыгар түмсүү тэрийэргэ этии киллэрбитэ өйөннө, салайааччынан Ньурба улуунун «Арыылаах» ХЭТ дириэктэрэ Алексей Тихонову куоластаан бигэргэттилэр.

Геннадий АНТОНОВ

Уопсастыба

Сахалыы диринг философияны ингэрэр сатыы похуот

2024 сыл кулун тутар 22 күнэ. 7 чаас сарсыарда. Түргэн, сыыдам автобус. Чуукаар нэһилиэгэ. Чабырҕах. Саха ырыата. Ытык Мыраан. Сэргэн Лэкээрин. Алгыс. Хобо чуораан тыаһа. Сырдык ыраас хаар. Кырыа ойуур. Чабыл күн. Чэрилгийэ...

Бу барыта Ньурба оройуонун опека отделын төрөппүт көрүүтэ суох хаалбыт оҕолорго уонна кинилэри иитэр опекунарга анаабыт биир тэрээһинэ. Отдел салайааччыта Халанникова Валентина Семеновна, специалистар Алексеева Валерия Валерьевна, Васильева Елена Андреевна, Николаев Иван Евгеньевич, Васильева Надежда Тихоновна сүрдээх бэриниллээх үлэһит буоланнар биир сыаллаах-соруктаах оройуон үрдүнэн тулаайах уонна төрөппүт көрүүтэ суох хаалбыт оҕолору, кинилэр опекунарарын сүрүннээн, биир интэриэстээн, улахан дьиэ кэргэн курдук тутан

бу отделы кэскиллээхтик салайаллар диэн тоһоҕолуур наадалаах.

Чуукаарга ытык Мыраанна дабайыы Сэргэн Лэкээрин диэн биир интэриэһинэй суоллаах-иистээх, сахалыы философиялаах опекун төрүт дьарыгар олоҕуран толкуйдаммыт тэрээһин. Сатыы хаамыы доруобуйаҕа тутатын бэйэннэн көрдөрүү, оҕолорго төрүт дорҕоону иһитиннэри, төрүт дорҕоон нөҥүө оҕо киһи дьоруун сайыннарыы, аҕам киһиэхэ уоскулаҥы ситиһии, ис туругу чэбдигирдии, күүс-сэниэ сабыы кистэлэҥин арыыйыы, бэйэ кыаҕын тургутуу, алыптаах эйгэни ингэри. Манньык сыал-сорук бу сатыы хаамыы похуодугар барбыт, оҕолордуун холбоон, 21 киһиэхэ, тобус-толору ситиһилиннэ диэххэ наада.

Аҕам саастаахтарга үрдүккэ дабайыы ыарахаттардаах

буолла, биилинэн хаары тобугунан солоон барыы эдэр да оҕолорбутугар, аныгы сиэринэн рафинированнай усулдуобуйаҕа улааппыттарга, чэпчэкитэ суоҕа биллэр. Ол эрэри тулуур, дьулуур инники күөҥгэ табыста, ким даҕаны маршруттан хаалбата, быһыыр да, медицинскэй да өҥөҕө күһэйбэтэ. Бэйэ күүһүнэн, биир тыһыннан, өйөнсөн-убансан сэттэ мырааны уңуордаан, хас мыраан аайы алаадынан айах тутан, саламалаан кэлбиппитин биллэрэн, Аар айыылар-бытыгар махтанан, сүгүрүйэн биэтэкиптин этэнгэ буллубут. Ол үөрүүтэ, дьоло мунгура суох, сылайбыт, сааскы салгын килэритэ сиэбит сирэйбитигэр, дьол кыыма буолан күлүмүрдүү кыыспыта.

Бэссэр бэһис мыраанна сир хараҕын көрдүбүт, алтыһар алтыс мыраанна саныыр санаабытын сааһылаатыбыт, сэттис мыраантан туой буор бэриһиннэрдикит, орду-бут алаадыбытын сир иччилэригэр хааллардыбыт, тыһын ылан сынныанан баран кэтэһэн турар автобустарытын Чуукаар оскуолатыгар бардыбыт. Онно биһигини оскуола үлэһиттэрэ буһарбыт сыаллаах эт минэ, хортускалаах ыһаарыта, бурдук аһа, сүөгэй, барыанна күүтэн турара. Коллегабыт, опекуммут Федорова Анна Егоровна Чуукаар эмтээх отторуттан оргуппут итии мүүттээх чэйинэн турукпун тупсардыбыт. Бу үчүгэин

эриэхсит... ыраас салгынынан тынабытын толору тыһын, ис хоойбут ыраастанан, чэбдигирэн, сибиһэй ингэмтэлээх ас барахсаны амсайыы!

Ити курдук биир ситиһиилээх тэрээһининэн опекабыт үлэһиттэрэ бука барыбытын ис кыахпытын, олох мүччүргэннээх түгөннэригэр бэлэммитин тургутан көрдө диэххэ наада. Бэйэ-бэйэҕэ истин сыһыан, өйөнсүү, өйөһүү бэлэм бука барыбытыгар баарын көрдөрдүбүт. Саха аһын амтанын, ингэмтэлээвин биллибит. Алгыс үтүө тыла наадатын өйдөөтүбүт. Хаарга батылыбыт ситэн кэлээччи сылаас илиитин уунарыгар саарбаҕа суоҕун биллэ, опека эдэр специалиһа Иван Евгеньевич эр киһилии маршруту түмүктээччинэн сылдьан, ким да көмөтө суох хаалбатыгар бигэ мэкитэ сыһыанын көрдөрдө, Валерия Валерьевна истин ийэли сыһыанынан маршрут устатын тухары санаабытын көтөҕөн, арангаччылыыр эппиэтинэһи толордо. Сэргэн Лэкээрин аптаах тыллара бука барыбытын алыптаах кэрэ эйгэ киллэрэн, санаабытын сааһылаата, өйбүтүн чөлүгэр түһэрдэ, дууһабытыгар кыым саҕын сахта, эрдэлээбитэ 3 күнүнэн, уһаабыта 3 сылынан бука барыбыт айдарылыбыт аналбыт, сүктэриллибит сыалбыт суола аһыллын мэкитэлээтэ. Чэрилгийэ – Чуукаарга олохтоох опекуммут кэрэни кэрэһилиир үтүө тыллара, кэрэ кэпсээннэрэ оҕо

лорбутугар өйдөрүгэр-санааларыгар сырдык сүүрэн буолан үйэлэригэр туһалыа буоллаҕа.

PS: Биир бэйэм, сири-дойдуну кэрийэрбинэн көңүл киһи, манньык тэрээһиннээх сырынынаа биһирээтим, саастарынан, доруобуйаларынан улахан арыттаах дьон мустан тэн балаһыаннаҕа олох ыарахаттарын эттэринэн-хааннарынан тургутууларын курдук ылынным. Биир күннээх сатыы хаамыы походу, киһи барахсан төрөөн олонор ааһар олоҕун устатыгар тэҥнээтим. Хайаҕа дабайыы – уһуйуллуу, үөрэх, такайыы ыарахаттарын ылыныы, үрдүк чыпчаалга тийии – үөрэбин, үлэн ситиһиитэ, бу маннайгы мыраанна тийии. Онтон олох-дьаһах оҕостуу, уопсастыбаҕа мистэтин бүлүү, дьонго сыһыан, ыал буолан уруу-аймах тэнитии, айылҕалыын алтыһыы, тулаҕын тупсарыы, сиргэ, халлаанга сүгүрүйүү – бу барыта сэттэ мырааны уңуордаан хаамыы. Чыычаах барахсан күлүм гынан көтөн ааһарын кэрдиһэ, кэрчигэ.

Урукку кэмнэргэ Сунтаар кырдыаҕас педагога оҕонньор сирдэйттээн оҕо бөлөҕүн Сунтаартан Дьокуускай куоракка диэри сатыы хаамтарбытын, ол оҕолор бука бары олоххо ситиһиллээх личность буола улааппыттарын, похоттарын 25 сылынан интервьютарын тэлэһиһэр нөҥүө көрөн турардаахпын, кинилэртэн 2 киһини личность быһыытынан бэйэм үлэм чэрчитинэн алтыһан улаханньык сыналлаан турабын.

Тэрийээччилэргэ уонна Сэргэн Лэкээрин философиятыгар убаастабылы кытта **Алина Егоровна**.

Спорт

Хорула Дьөгүөр кэриэһигэр оҕолорго тустуу түһүлгэтэ

Кулун тутар 20-21 кк. Хорула нэһилиэгэр 17-с төгүлүн үлэ, тыыл, спорт бэтэрээнэ, РСФСР үөрэҕириитин туйгуна, Ньурба улуунун, Хорула нэһилиэгин бочуоттаах олохтооҕо, РФ Суруналыыстарын сойуунун чилиэнэ, Учууталлар учууталлара Егор Прокопьевич Федоров-Хорула Дьөгүөр кэриэһигэр тустууга уонна хапсаҕайга уолаттарга аһаҕас турнир буолан ааста. Хорула нэһилиэгин администрацията, Ньурбатааҕы оҕо спортивной оскуолата, Хорула олохтоохторо, Е.К.Федоров аатынан оскуола кэлэктиибэ - бары ылсан туран сылын аайы үрдүк таһымнаахтык тэрийэллэрэ үтүө үгэскэ кубулуйда. Аһаҕас турниры Ньурба оройуонун физическэй култуураҕа уонна спорка управлениета былааныгар киллэрэн тэрийистэ.

Хорула нэһилиэгин тустууга тренерэ Окоёмов Роман Гаврильевич иһитиннэриитэ: «Кулун тутар 20-21 кк. Ньурба улуунун урук сытар Хорула нэһилиэгэр Хорула Дьөгүөр сырдык кэриэһигэр 17-с

төгүлүн оҕолорго көңүл тустууга уонна хапсаҕайга ытыллыбыт күрэхтэһиигэ Бүлүү, Үөһээ Бүлүү, Ньурба улуустарыттан барыта 110 оҕо кэлэн илин-кэлин түһүстэ. Икки күннээх күрэх түмүгүнэн 2014-2015 с.т. уолаттарга чөмпүйүөн үрдүк аатын 24 кг Михайлов Ренат (Хорула), 28 кг Крацков Саян (Бүлүү), 32 кг Алексеев Женя (Хорула), 47 кг Никифоров Коля (Бүлүү) ыллылар. 2013 с.т. уолаттар

тарга 24 кг Матвеев Дамир (Хорула), 26 кг Слепцов Ньургун (Ньурба), 35 кг Васильев Түмэн (Ньурба), 38 кг Степанов Самир (Үөһээ Бүлүү), 44 кг Анисимов Артем (Үөһээ Бүлүү) чөмпүйүөн үрдүк аатын ылары ситистилэр. 2010-2012 с.т. уолаттарга чөмпүйүөннэринэн буоллулар - 36 кг Алексеев Эльдар (Хорула), 38 кг Осипов Эрсан (Хорула), 41 кг Иванов Кеша (Хорула), 48 кг Антонов Эльдар (Ньурба), 52 кг Николаев Ярик (Ньурба), 85 кг Николаев Юра (Хорула). 2006-2009 с.т. уолаттар

га хапсаҕайдаһан тустууга 45 кг Николаев Эрхан (Хорула), 50 кг Филиппов Аян (Хорула), 55 кг Осипов Миша (Хорула), 62 кг Григорьев Андрей (Хорула), св. 62 кг Иванов Степа (Хорула) тэнгээхтэрин булбатылар. Чемпионнар анал курдар, мэтээл, грамота, бириистэр туттарылыннылар.

Күрэхтэһии кэнинэ хапсаҕайга мунутуур кыайылааҕы быһаарар хапсыһылар саастарынан бөлөхтөрүнэн ытылынна. Манна кыайылаахтарынан Хорула орто оскуолатын үөрэнээччи-

лэрэ Николаев Юра, Григорьев Андрей, Иванов Степа буоллулар. Уолаттар Е.П.Федоров-Хорула Дьөгүөр оҕолорун бириһинэн, курунан наҕараадаланнылар.»

Е.П.Федоров-Хорула Дьөгүөр уола, Ньурбатааҕы техникум дириэктэрэ Андрей Егорович Федоров: «Аҕабыт, эһэбит Федоров Егор Прокопьевич-Хорула Дьөгүөр сырдык кэриэһигэр Хорула нэһилиэгэр быйыл уон сэттис төгүлүн уолаттарга аһаҕас турнир ытылынна. Кыра саастаахтартан саҕалаан тустууга дьарыктанар уолаттар кытыннылар. Роман Гаврильевич Окоёмов тренерди кэлиэһиттэн Хорулаҕа тустуунан дьарыктанар оҕо элбээбитин уонна сайдыы баарын бэлиэтиэхпин баҕарабын. Күн аайы утумнаахтык дьарыктаналлара көстөр, маастарыстыбалара үрдээбит курдук, оҕолор бадалаахтар, ситиһии үксээбит. Өрөспүүбүлүкэҕэ, Уһук Илингэ, Арасыйыаҕа тийэ Хорула тустууктара кытталар. Оройуонмут иһигэр

конкуренция үрдээбит биллэр, тустууга көрдөрүүлээх уолаттар элбээбиттэрэ олус үөрдэр.

Уруккуттан кыттар хамаандалар кэлбиттэр, Үөһээ Бүлүүлэр, Бүлүүлэр, элбэх үчүгэй күөн көрсүһүүлэр буоллулар. Дьон да сылдьара элбээбит, төрөппүттэр оҕолорун батыһа сылдьаллар, спорка оҕолору сыһыарыы үксээбит. Ньурба оройуонун спорка оскуолатын, Ньурба оройуонун физическэй култуураҕа уонна спорка управлениета өссө ылсан үлэлэһэр санаалаахтарын эттилэр.

Аһаҕас турнир бары тэрийээччилэригэр, спонсордарыгар, тренердэргэ, Хорула нэһилиэгин администрациятыгар, Е.К.Федоров аатынан оскуола кэлэктиибигэр, нэһилиэк олохтоохторугар, кыттааччыларга Егор Прокопьевич кэргэнин, оҕолорун, сиэннэрин аатыттан барҕа Махталбытын тиэрдэбит. Барыгытыгар кытаанах доруобуйаны, дьолу-соргуну, ситиһиилэри баҕарабыт!»

Мария СЕМЕНОВА

Редакция почтата

Төрүт уус дьоннорун дойдуларын билсигэ

Нурба улуунун Малдыаар нэһилиэгэр ааспыт 19-с үйэ бүтүүтүгэр төрөөбүт, баай төрүттээх эрээри сэбиэскэй былааһы дууһаларынан ылыммыт, бу былаас олохторун туһугар олохторун анаан баран, эдэр саастарыгар сымыйанан буруйданан күөс өттүнэн күн сириттэн туоратыллыбыт Сэмэн Николаевич 1, Сэмэн Николаевич 2 Донскойдар биригэ төрөөбүт Александра Никола-

евна Донская диэн эдьийдэ-эктэрэ. Александра Николаевна Тимофеев Дмитрий Иванович диэн Сунтаар улуунун Токур кулуба уолугар эргэ тахсан Сизэйэ олохсуйбуттар. Александра Николаевна төһө да эдэригэр 34 сааһыгар сэллик ыарыыттан олохтон туораабытын иһин 8 оҕону төрөтөн, Донскойдар аҕа уустарын кизэнник тэниппит. Аҕалара кэргэнин кэнниттэн уһаабатах эмиэ

ити ыарыыттан күн сириттэн күрэммит. Онон оҕолор барахсаттар төгүрүк тулаайах хаалан, сорохторо атын ыалга иитиэх сылдыбыттар.

Васса диэн кыыс ол курдук Васильев Федор диэн ыалга иитиллэн, Васильева Васса Федоровна диэн буолбут. Кини кэргэнинээн, Охлопков Сергей Власиевич диэн киһилиин, эмиэ 8 оҕону төрөтөн улаатыннарбыттар. Кинилэр Намга олохсуйбуттар. Ол оҕолор улаатан ыал-күөс буолан эмиэ бэйэлэрэ ыччаттамыттар, ол оҕолоро төрөөбүт дойдуларын тэлэйиэн атын дойдуларга кытта олоролор, үлэириллэр. Ол туһунан ити сахалыы ойуулуктары онорор Александр Охлопков-Моруо туһунан суруйан турабын.

Аны кини биригэ төрөөбүт эдьийин Виктория Романовна Макарова туһунан бүтүн аҕааччыларбар кэпсибиин. Кини Васса Федоровна сиэнэ, Надежда Сергеевна диэн кыһын кыһа, Намга улааппыт, үөрэммит, билигин Дьокуускайга олорор, үлэири.

СГУ-га үөрэнэн психолог дипломун ылан идэтинэн үлэири. Идэтин үрдэтинээри Германияга баран 2 нэдиэлэ кэргэнини Карлфрид Дюрхайм уонна Мария Гипиус диэн психологтар курстарыгар сылдыбыт, хайдах үлэириллэрин көрбүт. Онтон Санкт-Петербурга Америка гештальт терапевтин Руэлла Франк уонна Роберт Дилтс, Стивен Гиллиген диэн психотерапевтарын куурустарыгар үөрэммит. Өссө гавайскай массаж диэннэ эмиэ үөрэммит. Онон кинини өй-санаа эрэ өттүнэн буолбакка, эт-хаан өттүнэн эмиэ эмтиир.

Виктория Романовна олунньу 20 күнүгэр бырааттыы Донскойдарга памятник аһыллытыгар Малдыаарга кэлэ сылдыбыта, Сэмэн Николаевичтар кини таайдара буоллах-

тара дии.

Бастаан былааннамытынан «Два наркома из одной семьи» диэн Саввинова Т.А. кинигэтин сүрэхтэниитэ, Нурбага үөрүүллээх муннах, норуот оноругун быыстапката буолуохтаах этэ. Ол сагаммакка, өрөспүүбүлүкэ салалтата отчуоттуур кэмигэр памятник эрэ туруоруута буолбута. Памятныгы аһыы бириэмэтэ кылгас буоллаҕа, ону ол диэбэккэ Виктория Романовна Дьокуускайтан кэлбиттэ. Малдыаарга баар Донскойдар түмэллэригэр сылдыан баҕарбыта да, онтубут тонгон турар буолан ол да кыаллыбата. Арай таһыттан көрөн хаартыскаҕа түһэрдэ.

Онтон айаннарыгар олус сылайбыт буоланнар миигин кытта Маалыкайга кэлбиппит. Манна хонон-өрөөн, Маалыкай түмэлигэр сылдыан, Маалыкай сатыы сылдыан көрөн барбыта. Бу сырытыын Виктория Романовна маннькы кэпсири: «Памятныгы бэркэ онорбуттар, аһыллытын Малдыаардар сиэри-туому тутуһан, үчүгэйдик тэрийэн ыттылар. Бырабытталыстыба, улуус салайааччылары баалара таайдарым олохторун, үлэлэрин өрөспүүбүлүкэҕэ да, улууска да сыаналыылларын көрдөрдө, онон тэрээһин суолтатын үрдүк таһымга таһаарда.

Аһыллыы кэнниттэн спортзаалага тийиэн, тэрээһингэ кэлбит Консигутионнай Суут бэрэстээтэлэ П.В.Гоголевы, Нурба пенсионнай фондатын салайааччытын В.С.Моисеевы кытта билсэн кэспэттим. Петр Васильевич - Донской Феодосий Семенович сиэнин кэргэнэ. Кини Донскойдары ытыктаан бу церемонияга анаан кэлбит. Владимир Степанович памятниктигэр онорууга көмөлөспүт кининэн буолар. Онон кинилэрдин билсиппиттэн улахан астынын, үөрдүм.

Маалыкайга тийиэн Степан Васильев аатынан түмэлгэ сы-

рыттым. Түмэл үлэһитэ Егорова Наталья Васильевна үчүгэй баҕайытык нэһилиэк исторياتын кэпсээтэ. Бу түмэлгэ сылдыан олохтоохтор олорон ааспыт дьоннорун, саха норуотун үгэһин ытыктыыллар уонна ыччакка тиэрдэргэ үлэириллэр эбит диэн өйдөөтүм. Бу үлэни кинилэр сородуһунаан буолбакка, бэйэлэрэ баҕаларынан үөр-көтө ис-истэриттэн сырдаан дьарыктаналларын көрөн сөбө санаатым уонна сөбүлээтим. Мин өссө сайын Малдыаарга кэлэн хос-хос эһэм кулуба Николай Донской олоро сылдыбыт сири уонна кинилэргэ анаммыт түмэли көрүөхпүн баҕарабын. Ол сиргэ, түмэл буолбут дьиэҕэ таайдарым төрөөтөхтөрө, олодохторо».

Дьэ, ити курдук Виктория Романовна чаччы даҕаны төрдүн-ууһун улаханлык сыаналыыр уонна кинилэр олохторун-дыаһахтарын билиэн баҕарар эбит. Эбэтэ Васса Федоровна таайдара репрессияга түбэһэнэр, кинилэр тустарынан кэспэти бобуулааһын иһин тугу да улаханлык кэспэбэтэх. Ону тэнэ атын ыалга иитиллэн уонна төрөппүттэрэ эрдэ өлөннөр тарҕаһан хаалан биригэ төрөөбүттэрин кытта кыайан чугастык алтыспатахтар. Репрессия сабыдыалыттан сабыллан хаалбыттар. Бу кэлин дьэ билсэ-бодоруһа сатыыллар.

Виктория Романовна иккискэ үөрэнэр уолун Айдары илдэ кэлбит этэ, оҕо кыра эрдэбиттэн өбүгэлэрин биллин диэн. Кырдьык даҕаны олоорот түөлбөлэрин олоһун, исторياتын, олорон ааспыт өбүгэлэрин билэр киһи дойдутун, төрөөбүт алаһын сыаналыырга, таптыырга үөрэнэр буоллаҕа. Дойдутун, дьонун-сэргэтин таптыыр киһи кинини көмүскүөхтээх буоллаҕа. Тугу да билбэт киһи тугу көмүскүөбэй?

Вера СОЛОВЬЕВА, Маалыкай. 15.03.2024 с.

О тех, кто рядом

Обоева Альбина Марковна заведует отделением социальной помощи семье и детям Нюрбинского межмуниципального центра помощи семье и детям, Отличник социальной службы. Она одна из опытных специалистов, с двадцатилетним стажем работы в социальной сфере. Социальный педагог, заведующая Отделения социальной реабилитации, наставник – таков путь социальной работы Альбины Марковны.

Альбина Марковна рассказывает: «Оглядываясь назад, я вижу и свои ошибки, и педагогические находки, и нерешительность молодого специалиста, и опыт, полученный в работе с семьями. Проработав много лет в учреждении социального обслуживания, я убедилась в том, что не я выбрала эту работу, а социальная работа выбрала меня. Вся моя деятельность, моё становление как личности неразрывно связано именно с работой в социальной сфере. Именно здесь я состоялась как опытный специалист. Поэтому, задумываясь, что значит для меня моя работа, я отвечаю: это часть меня, моего сердца, моих мыслей, эмоций и

Альбина Марковна Обоева: «Работа сама выбрала меня»

чувств».

Действительно, первые годы работы это не только решение проблем безнадзорных детей, попавших в трудную жизненную ситуацию, но и в первую очередь, уточнение целей и задач, форм и методов работы. Как войти в семью? Что сказать и как себя вести, чтобы семья приняла специалиста, и им была оказана грамотная своевременная помощь?

Альбина Марковна свое утро начинает с обхода отделения, вот она вошла в группу, улыбнулась детям, утреннее приветствие с каждым... Ведет беседу с воспитателем, помощником воспитателя... как здоровье детей, у кого какие проблемы... ставит цели и планы на ближайшее время.

А дети... они такие разные: бойкие и робкие, медлительные и шустрые, драчливые и плаксивые, послушные и озорные, непоседливые и внимательные. У каждого свой круг желаний, возможностей, привычек.

«...Главное в моей работе – это то, чтобы дети оставались в своих семьях», - делится Альбина Марковна. «... Я стараюсь

помочь, найти любые возможности, чтобы сложная жизненная ситуация выправилась, и ребенок вернулся к своим родителям. Если это невозможно, тогда решаем вопрос с замещающей семьей во взаимодействии с Отделом опеки и попечительства, чтобы ребенку было комфортно находиться в новой семье. Когда спустя время мои воспитанники приходят и делятся успехами, это самая главная награда.

Альбина Марковна неоднократно представляла опыт социальной и воспитательной работы центра не только на семинарах, форумах, совещаниях различного уровня, ее опыт работы заключен в серию методических сборников «Социальные округа: Проблемы. Опыт. Результаты», «Организация работы с семьями и несовершеннолетними, находящимися в трудной жизненной ситуации», «Практика коммунальных сборов». Успешно реализуемые социальные технологии - «Коммунальные сборы «Алые паруса», «Кейс-методика «Поезд безопасности», «Школа коммуникаций» «Экопост-Арчы», «Добрый совет», которые распространены

по всей республике.

Альбина Марковна - победитель республиканского конкурса в номинации «Лучший социальный педагог», участница Всероссийского конкурса «Лучший социальный педагог», обладательница республиканской премии «Лучший педагогический работник организации для детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей».

Она занимает активную жизненную позицию, ее талант многогранен: ведущая мероприятия, исполнительница ли-

рических песен, чтец стихотворного жанра.

И разговоры, разговоры... Не нотации, не указания, а разговоры женщины, матери, бабушки и просто опытного человека с родителями и детьми. Все, кто общается с Альбиной Марковной, отмечают ее теплый бархатный голос. Ее голос, добрые глаза, всегда спокойный характер дарят веру и надежду каждому. Родители, которые обращаются в реабилитационный центр, оставляют много благодарственных отзывов о ее работе. Вот один из них: «Альбина Марковна быстро нашла подход к моему сыну, что для меня очень важно. Очень приветлива, улыбчива. Настоящий профессионал своего дела. Спасибо ей за терпение и заботу!»

Вот и закончился рабочий день, пора домой. А дома ее ждут другие заботы - муж, дети, внуки, хозяйство... А завтра снова на любимую работу.

ВАСИЛЬЕВА Ираида Дмитриевна, заведующая отделением выявления, учета и сопровождения семей с детьми НМКЦ ПСД, отличник социальной службы

Патриоту иитии

Ильменгэ сырсы санаалара

Саха сириттэн Ильмень күөлгэ элбэх киһи үс бөлөхүнэн айаннаан тийэннэр 80 сыл анараа өттүгэр өлбүт саха буйуннарын кэриэстээн кэллилэр. Ордук киэн далааһыннаахтык Чурапчы оройуонуттан 49 киһилээх бөлөх дьарыгырда. Бу бөлөх дьоно оройуон баһылыга Саргыдаев Степан Анатольевич салайааччылаах Чурапчы оройуонун салалтатын үлэһиттэрэ, тустуук спортсменнар, оскуола оҕолоро бэйэлэрин тус салайааччыларын кытта олунньу ый 14-17 күннэригэр Старай Русса сиригэр тийэннэр ким туох сорукутаагынан дьарыгырдылар. Тустууктар олохтоох тустууктары тургутан көрдүлэр, ыллааччы ыллаата, онтон да атын дьобурдарын олохтоох дьонго көрдүлэр, салалта үлэһиттэрэ инникитин манньк сырсылары хайдах тэрийэр туһунан кэпсэтиилэри ыттылар. Сэригэ өлбүт буйуннары кэриэстиир миитин тэрийдилэр, мэнгэ бэлиэлэр турбут сирдэринэн сыртыттылар, Хотугулуу-Арбаангы фронт түмэлин үлэтин кытта билистилэр. Өтөрүнэн манньк улахан бөлөх Саха сириттэн сылдыббатааҕа ыраппыт буолан, олохтоохтор биһирэбиллэр ыллылар. Бастагы бөлөх кэнниттэн иккис, үһүс, төрдүс бөлөхтөр угуу-субуу кэлэннэр олохтоохтору сөрү диэн сөхтөрдүлэр.

Иккис бөлөх 28 киһилээх. Бу «хомуур» бөлөх сүннүнэн Таатта, Амма, Чурапчы эдэр армеецтара буоллулар. Кинилэри Чурапчыттан Михаил Владимирович Дьячковский, Амматтан Кириллин Алексей Семенович, Тааттаттан Лебедева Ньургуйана Михайловна салайан илдьэ сырыттылар. Кинилэргэ сыстаннар сэриигэ сылдыбыт аймактарын суолун хайаннар Үөһээ Бүлүүтүн -3, Өлөөнтөн - 3, Өлүөхүмэттэн - 4, Чурапчыттан - 3 киһи кыттыстылар. Бу бөлөх Старай Руссаа сырытыгыр Ньурбаттан мин кытынним. Старай Руссаа оройуон баһылыга Комарова Елена Леонидовна эбэрдэ кизэһэтэ буолла. Сарсыныгар Ф.М. Достоевский аатынан оскуолааҕа улахан көрсүһүү тэрилиннэ. Эдэр армеецтар тыыннара тахсыар диэри оскуола оҕолорун кытта бодорустулар, билсиһи бөҕө буолла, инникитин сибиэс олохтуурга ватсап нөҕүө эфире хайа тардар дьоннор буоллулар.

«Хомуур» бөлөх дьоно Санкт-Петербурга экскурсияҕа сылдыар кэмнэригэр мин Старай Руссаа үргүлдү тийэммин поисковой үлэни тэрийэргэ суол хайдым. Оройуон салалтатын кытта былааннастым, сэриигэ өлбүт 19-с биригээдэ буйуттарын хайдах, ханна

көмпүттэрин билэр, ол туһунан истибит дьоннорун кытта кэпсэтиим. Борисовский оскуола оҕолорун кытта көрсүһүү тэрийдилэр. Оскуола музейын кытта поисковой үлэни ытарга күүспүтүн холбуох буоллубут. Бу сэдэмдэ сырсыбын тэрийсибит дьоннорбор Тимур Фрунзе аатынан культура киинин дириэктэригэр Позднякова Инна Олеговна, Нагово администрациятын баһылыга Бучацкай Виктор Васильевичка, саха буйуттарын тыыннарын араначчылааччы, урукку Борисовский администрация баһылыгар Перминова Валентина Ивановнаа махталым мунгура суох.

Биригээдэ дьонун түгэнинэн Ретле таһыгар биһиги буйуннарбытыгар анаан обелиск туруорбут Новгород куоратын олохтооҕо, Ретле с. даачалаах Смыслов Дмитрий Иванович уолунаан Алексейдыын көрсүһүүбүт буолла. Уруккутан наар төлөпүнүнэн эрэ сибээстэһэ сылдыбыт дьоннор дьэ илэ көрүстүбүт, ирээ-хоро кэпсэтибит.

Киһэ Ретле олохтоохторугар саха саллааттара хайдах туркутаах сылдьан бастагы күн хайдах кыдыллыбыттарын, онтон салгыы хайдах сэриилэспиттэрин билиһиннэрдим. Биригээдэ буйуттара хайдах, ханна көмүллүбүттэрэ буолуой диэни ырытыстыбыт, ким тугу истибитин кэпсэтиилэр.

Күһүн миигин батыһыннара сылдыан поисковой үлэ ымпыктарын - чымпыктарын билиһиннэрбит Игорь Григорьевич Тумалын бу сырыбар быыс-хайаҕас буллубут да наар инники биригэ үлэбит туһунан ырытыһан табыстыбыт. Кэлин, Ньурба бөлөҕө Хотугулуу-Арбаангы фронт түмэлигэр сырсытын саҕана, «Ньурба эрэллэрэ» салайааччыта Валентина Яковлевна Давыдованы уонна лицейтан Игорь Михайлович Попову И.Г. Туманы кытта тиксифиннэрэн көрсүһүннэрдим, кинилэр хайдах поисковой үлэни тэрийэр туһунан сүбэ-ама ыллылар.

35 киһилээх Ньурба бөлөҕө Обоюкова Варвара Валерьевна салалтатынан Санкт-Петербургу олохтоохторун бөлөхүн кытта Старай Руссаа биригээ күн хойутаан кэллилэр. Хотугулуу-Арбаангы фронт түмэлигэр сырсыларын кэнниттэн 80-ча киһилээх үс бөлөх дьоно Устрекка баар Саха сирин үбүгэр тутуллубут мемориалга уһун-киэн кэриэстэһин буолла. Буйуттаргыт өлбүттэрэ 80 сылын кэриэстээн 80-ча буолан кэлибикит хайбаллаах диэн олохтоохтор бэлиэтээтилэр. 19-с, 20-с, 21-с биригээдэлэр знамяларын тэлимнэтиинэн

доҕуһуолланнан киһи бөҕө тыл эттэ. Орубуна ити күн сытайан туран тымныйда, -20 буолла. Олохтоохтор бу саха дьоно тымныыларын илдьэ кэлбиттэр диэн суустаһаллар. Кырдыга, бары да чараас таҕастаах дьон тоннулар быһыылаах, атаҕы атаха охсуоланы, тэпсэнгэлэни үксээтэ, бүтэһигин диэки сыр-мыр көбүрээп бардылар. Биһиги лицейстарбыт ону ол диэбэккэ сыбыдактанан кэбистилэр, байаннай формаларын кэттилэр, автоматтарын үөһэ-аллара мускуйан, строевойунан хааман-сиимэн көрдөрдүлэр.

Кэриэстэһин бүппүтүгэр бөлөхтөр тутуспутунан, сүрүн сэрии буолбут сиригэр Ретле дэриэбинэтигэр уонна «Саллаат сэргэтигэр» сыртыттылар. Харангаран хаалан, буйуттарбыт кыдыллыбыт сирдэригэр тийэн кэлэн туран, кизендиригэр кэпсэтии, санаа үллэстиитэ ситэ кыайан тахсыбата, сырсы онон түмүктэннэ. Аара суолга Буреги дэриэбинэтигэр баар 19-с биригээдэ буйуттарын братскай көмүүтүгэр тохтоон ааспатыбыт.

Ити чахчылары этэн туран, инникитин Ильменгэ сырсы тэрээһинигэр манньк этиилэрдээхпин:

Ильмень сэриитин туһунан билсиһини үгэс быһыытыннан бары бөлөхтөр 1968 сыллаахха Петров Д.Д. туруорсуутунан оноруллубут пааматынныкка сылдыан саҕалыыллар. Онтон Хотугулуу-Арбаангы фронт түмэлин экспонаттарын көрөллөр, экскурсовод быһаарытын истэллэр. Салгыы Устрекка мемориалга тийэллэр, быйыл син балай да бириэмээҕэ аалыһаһы буолла, бу туох мемориалын хаһан, ким, тоҕо туппугай диэн быһаары тэриллибэтэ. Дьэ онтон миитин саҕаланна. Миитин үрдүк таһымга ытылынна. Болдьоммут бириэмэбит бүтэрэ бу кэллэ, харангары да буолла. Төттөрү Санкт-Петербурга айаннаан тийэн электрчкалар сырсыларын куоттарбат туһунан эрэ толкуй сабардаата. Ыксал буолла, кэлбит дьонно сэрии хаамытын сэрии буолан ааспыт сирдэригэр экскурсия курдук тэрийэн билиһиннэри ытыллыбата. Өлбүт буйуттарбыт хайдах хараллыбыттарын иһитиннэрбэтибит.

*Мин ол биригэ дойдугаахтарым!
Бырааттарым, убайдарым
Ойуур ахсын быстыбыттар,
Уу тулатыгар охтубуттар
Ити иннэргэ көмүллүбүттэр...*

Сылтан сыл биригэ халыып кылгас кэмнэ (1 күн) ыксал сырсы тийбит дьонно туһаны биэриитэ кыра. Саха сирит-

тэн тийэр дьону кырата 2 күн сыртыныннара тэрийдэххэ сатаныһы. Ороскуот бөҕөнү уйунан, бу тийэн кэлбит сирдэригэр, аймактара сэрии саҕана күөлгэ, Ретле тулатыгар, Горки-Конечек сиригэр, Устрек, Заднее поле уонна Залог түбэтигэр, Буреги туһаайытынан саамматах атаака кэмигэр хайдах быһыыга-майгыга түбэһэннэр буйуттарбыт кыдыллыбыттарын туһунан кэпсээни, быһааран биэриилэри истибэттиллэр, онон эбии тугу да билбэккэ дойдугарыгар төннөөхтөөтүлэр. Эгэ 19-с биригээдэ кэлин кыайылаахтык-хотуулаахтык сэриилэспит Взад-Балагж-Учно сирдэрин көрүөхтэрэ дуо, суох. Ол түбэлэргэ биригэ да сырсыны тэрийэр санаа кимиэхэ да кирбэт. 19-с биригээдэ олунньу 23 күнүгэр кыдыллыгыттан ордубут дьонноро салгыы харса суох сэриилэспиттэрин туһунан оннооҕор Левитан Совинформбюро иһитиннэриитигэр ахтан турар. Биһиги оччо таһаарылаахтык сэриилэспит буйуттарбыт ньиэмэстэри кыайа-хото тутан сэриилэспит сирдэригэр дьону сирдээн сыртыныннара тоҕо тэрийбэпитий, үгүс киһи онно охтубута, кинилэри тоҕо кэриэстиэ суохтаахпытый?

*Мин туруум -
Аһылаах дьоннорум ааттарын
чизигэр
Албаннаах кыайыларын
күлүмүн иһигэр -
Кырдыаҕас тулааһа ийэттэн,
аҕаттан,
Кылыстыы кылбанчыр эдэркэ-
эн ыччаттан,
Кый ыраах Ленаттан, долгуйар
Амматтан,
Кырыылаах Дьяангыттан,
көмүстээх Алдантан,
Төнүлү күөлүттэн, киһи Ньурба
ыалыттан,
Төрөөбүт сирбиттэн-солко күөх
Суоттуттан
Төбөбүн хонкута!
Сибэкки быраҕа!
Мин туруум -
Аһылаах хараҕым уутун
манна таммалата!
Дьоннорум угуоҕар ону манна
ханыылата!*

Быйыл урукку кэмнэргэ хо-лоотооххо Саха сириттэн сүүстэн тахса киһи Ильменгэ сыртыта. Холобурдаан эттэхпинэ, кыдыллы 75 сылгар 2018 сыллаахха Саха сириттэн иккиэйэх эрэ буолан тийибиппит. Эрдэтэн бэлэмнэммит Чурапчылар кизэн далааһыннаахтык сырсыны тэрийдилэр, инники сырсылары кытта былааннаатылар, хайгыаха эрэ сөп. Обоюкова В.В. курдук энтузиаст дьоннордоох буолан, арыый хойутаан тэриммит да буоллар, Ньурба балай да кинитэ кытынна. Таатта, Амма, Өлүөхүмэ, Үөһээ Бүлүү, Өлөөн оройуоннара күөттэһин күһүнүнэн син дьоннорун сыртыныннардылар. Ильмень сэриитигэр элбэх дьоннорун сүтэрбит Горнай, Сунтаар, син балай да эмэ

сүтүктээх Бүлүү, Мэнгэ-Ханалас, Ленскэй, Хагалас оройуоннарыттан биригэ да киһи Ильменгэ тийбэтэҕэ хомолтолоох. Мин санаахпар, бу Ильменгэ сырсыны өрөспүүбүлүкэ өттүттэн сүрүннээһин, тэрийээһингэ кыттыта суоҕун түмүгэр итинник быһыы табыста диибин. Быйыл анардас оройуон дьонноро бэйэлэрэ бэйэлэрин көбүлэһэннэр тэринэн сыртыттылар. Тэриммит тэриннэ, тэриммэтэх тэриммэтэ. Инникитин Ильмень сырсытын барытын өрөспүүбүлүкэ сүрүннүүрэ буоллар диэн баҕа санаа баар.

*Кинилэр эн килэнг муускар
Ол өрдөөбү өлөр кыланыйылар,
Кинилэр өстөөххө абарбыт,
Кыайыны ыгырбыт хаһыылар -
Үйэлэри үрдүнэн иһиллэ туралар...*

Быйыл күһүн Чурапчы, Таатта, Амма оройуоннарын көбүлээһининэн 19, 20, 21-с биригээдэлэр знамяларын копи-ялара оноруллан Саха сиригэр кэлбиттэрэ. 19-с биригээдэ знамята күһүн Мэнгэ-Ханалаһынан, Уус-Алданынан, Тааттанан, онтон суол аһыллыбытын кэннэ Намынан, Горнайынан, Бүлүүнэн, Ньурбанаан, Өлүөхүмэнэн сылдыбталаан дьон биһирэбилин ылла. Дьон санаатын өрө көтөҕөргө знамя сырсыта сүнгэн суолталаах. Ильмень сэриитигэр охтубут буйуттардаах Саха сирин хас биригэ нэһилиэгэр, кинилэри кэриэстээн знамя сылдыбыта буолан олохтоохтор санааларын өрө күүрдүө этэ, эдэр ыччаты, оҕолору патриотическай тыынна иитэргэ улахан төһүү буолуо этэ. Дойду көмүскэлигэр охтубут буйун умнуллубат, үйэлэргэ кэриэстэнэр эбит диэн санаа олохсуйарыгар ама ким сөбүлэһиэ суоҕай. Хомойуох иһин, 19-с биригээдэбит знамята Саха сириттэн баран хаалла. Нэһилиэгэри толору кэрийбэтэ. Ыксал быһыынан, Россия атын дьонугар бу сахалар Ильменгэ геройдуу охтубуттарын билиһиннэрэ турара өссө улахан суолталаах диэн, Санкт-Петербургу артиллерия түмэлигэр илдьэн туттарылынна. Чурапчы оройуонун салалтата тоҕо итинник быһаарыны ылгытын биригэ бэйэм кыайан өйдөөбөтүм. Туһааннаах нэһилиэгэргэ сылдыбытын кэннэ да кэлин Санкт-Петербургу барыа этэ буоллаҕа.

*Аһылаах дьоннорум чизигэр,
Албаннаах кыайыларын
изигэр.*

С.С. Васильев «Улуу Ильмень» балладаттыгтан быһа тардылар киирдилэр.

**К.В. ВАСИЛЬЕВ.
8-967-910-64-12, Маар с., 2023
сыл, олунньу ый**

Тускар туһан

Бэрэбиэркэлиир наадалаах

(Хаар уутун туһаныыга)

Саас ириэрэ-ириэрэ уһуннук тыалырдагына хаар сиигэ, уута салгынгна көтөн хаалар. Чалбах да тахсыбакка хаалар. Ону тыалынан хаарын сиэн кэбистэ дииллэр. Ити сааскы кураан буоллаҕа ол. Итиннэ кэмигэр ардаабатагына аһыҥа түһэр, алаас сир хара буорунан көрөр. Кэбээйигэ оттуу барабыт, Амуртан от атыылаһабыт.

Итинник балаһыанһа саас кулун тутар, муус устар ыйдарга хаары чингэтэн, суолахтаан сааскы кураантан быһыһааһа сөп. Маны бэрэбиэркэлиир сыалтан манньк этии киллэрэбин. Саас кулун тутар, муус устар ыйдарга ким баҕар олбуор иһигэр 2 метр усталаах, 1 метр туоралаах сири хаарын атаһынан үктээн чингэтэн биэриэххэ наада. Маны саас 2-3 төгүл онороуоха наада. Итинтэн кыратык тэйиччи атаһынан үктээн 2 метр усталаах, икки арда 20 см. 8 суолахтары онортуохха наада. Суолахтар хотуттан собуруу туһаайыылаах буолуохтарын наада. Бу 2 үлэлэр саас 2-3 төгүл оноруллулар наадалаах.

Бу үлэ түмүктэрэ ыам ыйын бүтүүтэ көстөн тахсыаҕа. Бэйэбит көрөн итэҕэйиэххит. Онтон ким кыахтаах маны ходуһаҕа, мэччирэнгэ онорон туһатын тутта ылыан, туһаныан сөп. Ардахтаах сайын от иккитэ охсуллар буолуоҕа. Саатар күһүҥнү үчүгэй мэччирэн, үчүгэй хаһы баар буолуоҕа. Атын сиргэ баран оттоонун суох буолуо, Амуртан от атыылаһан бүтүөхпүт. Климат уларыан сайыммыт 1 ый уһаан турар.

Салгыты атын ыстатыйабыттан ситэри ааҕаарын. Ыстатыйа аата – “Оту, бурдугу үүннэрэгэ үөрэниэххэ”.

Мэччирэнгин бэйэн эрдэ үүннэр

Хаары суолахтаан 7-10 хонук эрдэ ууларыаха сөп. Ол дакаастабыла баар. Саас тыраахтыр мас соспут суолун устун хаар эрдэ уулан бастакы күөх от аан маҥнай онно үүнэр. Онтон икки өттүгэр ханан да күөх от быга илик буолар. Ону тыраахтарыстар биллэлэр.

Манна суолаҕы хотутун-собуруу хайысхалыгы. Оччоҕо күн уота сарсыарда уонна киэһэ суола истиэнкэтин уун утары тыган күүскэ сылытар, ууларар. Манна хаар чингээбит буолан тыал курдары үрбэт, ол аата тыалынан хаарын сиэн кэбистэ. Хаар уута буорга кырыска түһэр. Оччоҕо күөх от 7-10 хонук эрдэ өрө анһан тахсар. Эрдэ үүммүт күөх от буору, кырыс күн уотуттан күлүктүүр, тыалтан хаххалыыр. Оччоҕо сааскы кураан буолбат.

Маннькка ыам – бэс ыйдарыгар үчүгэй мэччирэн баар буолуо уонна бастакы биир хотуур ото баар буолуо, онтон сайын ардаатагына от иккитээн охсуллар буолуо. Ол дакаастабыла баар. Аммаҕа ардахтаах сайын олбуор ото иккитэ охсуллар буолбута, ону бэйэм охсубутум, ол иһин чуолкай этэбин.

Сайылыкка 7-10 хонук эрдэ үчүгэй мэччирэнгэ тахсан элбэх үүтү ыларгыт чуолкай, оччоҕо хамнаскыт улаатар. Маны мүччү туппакка бу күн-нэртэн хаары суолахтааһыны ытыааһа наада.

Ыанныксыттар, маны туруорсаргыт бэйэбитигэр наадалаах.

Михаил ТИМОФЕЕВ,
«Лучший изобретатель РС(Я) 2011 г.»,
Амма-Дьокуускай

Оту, бурдугу үүннэрэгэ үөрэниэххэ

Бу хаары типтэри (снегозадержания) буолбатах, олох атын үлэ. Хаары чингэтэхэ (уплотнение) тыал-хаар уутун салгынгна, халлаанга көтүтэн кэбистэ. Хаар уута буорга кырыска түһэн от-бурдук үчүгэйдик үүнэр. Бу ис хоһоонун сөпкө өйдүүххэ наада. Саас ириэнэххэ тыраахтыр тонуу хаарынан мас соһон бардагына, мас хаары баттаан чингэтэр. Ол иһин хаар уута тыалга пар буолан көппөт, буорга кырыска түһэр, манна күөх от эрдэлээн үүнэр. Хаары анаан-минээн чингэтэн биэрдэххэ күөх оту эрдэлээн үчүгэйдик үүннэриэххэ сөп эбит. Ону айылҕа бэйэтэ көрдөрөр дакаастыыр.

Каток

Сеялка кэннигэр холбонон буору чингэтэр катоктар бааллар. Онон хаары чингэтэр бэрт табыгастаах. Кулун тутар ый ортотуттан муус устар ый 20-25 диэки хаары хаста да катоктуохха наада. Маны күн-дьыл туругуттан көрөн онороһун. Хаар түстэ да катоктаан чингэтиэххэ наада. Манна сүрүн албаһа - тыал хаар уутун салгынгна көтүтүө суохтаах.

Лоток

Маһаһынгна тимир илиистэр атыыланаллар. 250 см усталаах, 125 см туоралаах, 1 мм, 2 мм, 3 мм, 4 мм халыгнаахтар. 2 мм халыгнаах тимир илиистэн лоток оноробут. Лоток бортааларын үрдүгэ 20 см, илин өттө сыарҕа сыһааһын курдук ньылаҕар. Манна үрдүгэр таһаҕас тизэ-йэбит, хаары ыга баттыыр гына. Тиит чуркалары, балбааһы, кумаһы, тааһы тизэиэххэ сөп.

Лоток кэтитэ 210 см буолар, 5 лоток кэтитэ 10 м 50 см буолар, 6 лоток кэтитэ 6 м 30 см буолар. Манан кулун тутар уонна муус устар ыйдарга хаары хаста да чингэтэн биэрэбит.

Дарал

Икки миэтэрэ усталаах сиэрдийэ ылабыт: 20 см суоннаах, 150 см уһуннаах вилка мастары баайабыт, сайынгы от кэбиһэр стоговозка курдук.

Вилка уһугун икки өттүтэн хап-таччы охсон үс мундук клин курдук буолар. Оччоҕо хаары икки аны хайа анһан кэлэн барар. Вилка уһугуттан 20 см тэйэн моойдуубут (канатка). Онон быаны кистии баайабыт, оччоҕо хаарга аалсыбат, быстыбат. Вилкалар икки ардылара 15-20 см буолар. Ити аата биер даралга 5-6 вилка киирэр.

5 даралы холбоотоххо уопсай кэтитэ 10 м буолар. 3 дарыл кэтитэ 6 м буолар. Манан кыһын сана дьылга диэри саатар биердэ хаары типтэриэххэ наада. Онтон тохсунньуга, олунньуга, кулун тутарга погодаттан көрөн хаста да хаары типтэриэххэ наада. Манна суолах хаар түһэн кыраһалаан тыалынан тибэн туолар. Ол туоларын көрөн хос саҥаттан суолахтаан биэрэн иһиэххэ наада.

Манньк гынан кыһын устата бэрт элбэх хаары хонууга бааһынаҕа мунньуохха, чингэтиэххэ сөп. Кулун тутар бүтүүтэ - муус устар саҥатыгар хаары хотуттан собуруу туһаайан суолахтыбыт. Оччоҕо сарсыарда күн намһах кэмигэр, суолах истиэнкэтин уун-утары перпендикулярно, туруору тыган хаары күүскэ сылытар, ууларар. Киэһэ өттүгэр аны биер өттүтэн эмиэ итинник күүскэ сылытар, ууларар.

Суолахтаах хаар инэ, көнө ньуурдаах хаартан балтараа төгүл улахан. Күн уота суолахтаах хаары күн устата күүскэ сылытан түргэнник ууларар. Тыала суохха хаар уута үксэ тутта буорга түһэр, сир эрдэ хараарар. Оччоҕо күөх от уонча хонук эрдэлээн үүнүөҕэ. От ыйын 5-10 чыһылатыгар диэри бастакы оттоонун бүтэр, онтон кэлин сайына үчүгэй буоллаҕына, балаһан ыйыгар иккитээн оттоохпүт. Манньк гынан икки үүнүүнү ытыаһытын сөп. Бу биһиги холкутун кыайар кыра ороскуоттаах үлэбит буолар. Бу ньыманан эрэ сыл аайы кыстыыр оппут баар буолуо.

Ат дарала

Акка сөптөх синньигэс чэпчэки дарал онороохха наада. Олгубуйа-

лаах сыарҕа курдук көлүллэр. Аты үнүүрдээн миинэ сылдыһын. Тыһа быстыбатын диэн атаһын таһаһынан эрийэбин. Манньк даралынан кыһын, саас хаары сыалахтаан типтэриэбин, чингэтэбин. Манна элбэх хаар мунньулуо. Муус устарга хаары хотуттан собуруу суолахтаан эрдэ улараһын, оччоҕо күөх от уонча хонук эрдэ үүнүөҕэ. Бу сылгы мэччирэнгэр олус туһалаах. Ордук саас төрөөбүт биэлэргэ олус туһалаах буолара чуолкай. Сылгы хаһаайыстыбаларыгар бу олус туһалаах ньыма буолуо.

Бааһынаһы, оҕуруоту тупсарыаха

Адьяс күһүн сир үрдэ чэрчийэ тонгор буолан эрдэбинэ бааһынаһы диискэлээтэххэ, оҕуруоту эмиэ бу кэмнэ фрезалаатааһа, көпсөккөй буор (пористая структура) чингэһэбэккэ, дьиппиннийбэккэ сахсаххайдьы тонгон хаалыа, онтон сааскы хаар уутун губка курдук оборон ылыа. Оччоҕо сииктээх буорга бурдук да, оҕуруот аһа да өлгөмнүк үүнэрэ чуолкай. Манньк үлэ сыл аайы оноруллар буоллаһына, буор-кырыс өрүү сииктээх буолан кураанга да бэриммэт буолар. Сыл аайы кыстыыр оппут, оҕуруоппут аһа баар буолуо. Россия сиригэр барытыгар хаар түһэр. Онон бу ньыма бүтүн Россия үрдүнэн тарҕаныан сөп.

Билигин аан дойдуга почва эрозията күүскэ бара турар диэн кэпсидиллэр. Почва эрозията билигин саамай күүскэ Америкаҕа (США) бара турара биллэр. Аны уонча сылынан Америка (США) бородууксуйаны атын сиртэн атыылаһар буолар чинчилээх. Онтон биһиэхэ, Россияҕа, хаар уутун сөпкө туһанан почваны эрозияттан көмүскүүр, харыстыыр кыахпыт толору баар.

Ити аата хаар уутун сөпкө сатаан туһаны улахан стратегической суолталаах буолан тахсар эбит.

Михаил ТИМОФЕЕВ,
"Лучший изобретатель РС(Я) 2011 г."
Амма, Дьокуускай.
89248716479

Суруйда Эвелина НИКОЛАЕВА

Спорт

Чемпионат России по лёгкой атлетике среди ветеранов

Более 400 спортсменов из 43 регионов страны приняли участие в чемпионате России, который состоялся 22-23 марта в г. Иркутске. В чемпионате приняли участие участники Олимпийских игр, чемпионы мира и Европы среди ветеранов, победители и призёры Всемирных и Европейских игр ветеранов спорта, Чемпионы России.

Среди участников самым опытным в истории чемпионата был чемпион России, многократный рекордсмен мира по толканию ядра Константин Познянский в возрастной категории 95+.

Также, двукратный бронзовый Олимпиады, неоднократный рекордсмен мира по прыжкам длину Игорь Тер-Ованесян. Из Якутии приняли участие 10 спортсменов - ветера-

нов спорта. По итогам первого дня наши ветераны завоевали 10 медалей по следующим видам: бег на 60 м., 1500 м., прыжки в длину, спортивная ходьба и пятиборье. Всего 4 золотых, 5 серебряных, 2 бронзовых медалей.

По общим итогам первого дня чемпионата команда Республики Саха (Якутия) заняла 15 место из 85 городов. Второй день соревнований, к сожалению, отменили из-за трагических событий в г. Москве.

Нюрбинский район представляла Ирина Софронова - мастер спорта РФ и РС(Я) по лёгкой атлетике. Она заняла первое место по спортивной ходьбе на 3000 м. в своей возрастной категории 65+.

Поздравляем нашу уникальную землячку с ожидаемой победой! Почему ожидаемой? Золотая медаль - это результат упорного каждодневного труда спортсмена. Ирина

Дмитриевна настоящий спортсмен, человек с железной силой воли, и истинный патриот Нюрбы. Благодаря ей фанфары в честь Нюрбы звучали на многих спортивных аренах не только России, но и мира. Спасибо, Ирина Дмитриевна!

Иллэнг кэмгэ

Тот киһи туох да туһунан толкуйдаабат буолар диэн былыргы дьон сөпкө этэллэрэ. Дьадаҥы киһэ сиириттэн атынын эбиитин кыаммакка-тийиммэккэ бэрсэн, атах тардыстара куруук абыайах, диір урукку устуоруйа. Ол эрэри кырымчыктан тахсар үүтү-хайаҥаны тобула сатыыр адынаттаах буолан итинник кыраба да үөрүннэн киһи толкуйа имиллэбэс үһү.

Диэх да курдук. Тоҕо эрэ ити этэллэрин санааммын, ыраа-рынан эргийэн ону-маны барытын санаатым. Дьэ, бу быыл кыһын «Айардар» «Мин кимминий» диэн хаарты оонньуутун онорон таһаарбыттара чаччы

Мин кимминий?

абыраата. Биһиги ыал өрөбүл аайы дьийэҕэ толору кутулар сиэннэр-битин кытта оонньоон оҕонньордоох эмээхсин аатырдыбыт.

Туох кистэлэй, бастаан мин атыныры кэрөн соччо сэнээрбэтэҕим. Эчкийэ эмиз да туохпуйт диэх быһыылааҕым.

Онтукайым туһата өттө. Уһун күнү быһа төлөпүөҥгэ ыйанар сиэннэр киһини кытта аанньа-лааҕы кэпсэппэттэр ээ, саатар. Онтуларбытын «хачайдаамыт» билигин оонньуубутугар түргэтээммит, ыйытыкка тук курдук хардарсар, кизник быһаарсар буолан үөртүлэр. Инньэ гынан урут эр эстэр, бэйэм бу сыллар тухары соччо-бачча туттубатах да тылларбын булат-

тааммын дэлби сэргэхсийдим, үөрдүм. Итиэннэ саамай үчүгэйэ диэн оҕолор ити хаартыттан билбит тылларын күннээҕи олохторугар, дьоннорун кытта кэпсэ-тэллэригэр хото туттар буоллулар.

Аны бу оонньуубут иккис өттүлээх. Эмээхсиним билигэ-көрүүгэ былыргыттан «инсэ-

лээх», инньэ гынан Егоркабыт 5 кылаас аабылыскайым кыайбакка мөҕүллэрин истэн, аны ити ыйытыкпытыгар хардатын аһары баран, сахалытыттан аангылыаһы хардарыахха диэн тылланна. Онтубут ситиннэ сурулла сылдьар эбит, оонньоочу сыһа эттэҕинэ ону көрөн олонор «суох» перчатки/g oves glvz оргууу оонньуу да олонор эрэн барытын биллэриэххэ сөп эбит!

шарф/sca f ska f]

БИРИСТЭЭНКИ

нөҕүө баһылыбыт диэн өйдөбүлүм суурайылына, оҕо сахалытыттан да эндэп-пэт буолар эбит! Үөрэттиэххэ, суох, «үөрэт» дии-дии ыһхайбакка, оргууу оонньуу да олонор эрэн барытын биллэриэххэ сөп эбит!

ОЛБОХ

Ити бу тохсунньуттан сабалаан дьарык оҕостон оонньооммут, үһүс чиэппэргэ Егор омугун тылын «4» сыананан түмүктээн үөрдүбүт-көттүбүт!

Онон «Мин кимминий?» диэн ыйытыкка саараабакка эрэ «Эр бэр-дэбин!» диір кыахтанныбыт! Били «үтүөнү, үөрүүнү бэйэнг үксэт» дииллэрини, ханнык баҕарар оонньууну бэйэҕэр даҕатан

подстилка для сиденья/rug лгулары тыхаххатэлэри-

тиэххэ сөбө олус үчүгэй. Биһиги «Мин кимминий» диэн хаартыны эмиэ талбыппытынан уларытабыт-тэлэритэбит, туох даҕаны ааттаах!

Кытаатын, оонньуу-күлэ таарыйа, оҕо үөрэээр да көмөлөһүөҕүн ээ!

Анисим НЕУСТРОЕВ, Дьокуускай

Кинигэ полката

«Быһы аргый сэгэтэн»

Артыс быһытынан чаччы ананан кэлбит киһини манньк суруксунт буолуо дии санаабатаҕым. Чэ, тугу кэпсиир эбит, сураҕа үөлээннээхтэрин туһунан бэркэ ахтыбыт диэн баарын истэммин Александр Бурнашов кинигэтин атыла-стым. Аҕалаат арыян көрөөрү гынан эрэрим да, түүн ортотун ааһыар диэри умсугуйан туран аахтым.

Айымны буолбатах. Били, этэллэрин курдук, мемуар эмиэ буолбатах. Ол эрэри үлэ үөһүгэр, чымаан күнүгэр сылдьар киһи өйүн-санаатын, толкуйун, быдан эрдэттэн, эдэр эрдэбиттэн олоҕу туспатык көрөрүттэн сабалаан күн бүгүнгү кыһалҕаны кытта таарыйан туран ис санаатын тоҕу тэбиир дьикти сэнэн буолла. Били урут мин дьиктиргээн аахпыт биір ураты кинигэлээх этим. Ол Андрей Кончаловскай «Низкие истины. Возвращающий обман» диэн мемуар аҕаардаах кинигэтэ. Киһи да, режиссер да быһытынан киһини үрдүктүк туппатарбын да, бу кинигэтин баҕас оччолорго сыаналаабытым. Ол онуоха маарынаттым, итиэннэ дьын чаччыны ааҕааччы иннигэр ууран биэрбитигэр ис сүрэхпиттэн махтанабын!

Биһиги Сахабыт сиригэр тапталлаах артыстарбыт майгы-

ларын, тус олохторун хантан билиэхпитий? Эдьий Марынананы кытта кэпсэппит курдук сананым, сүдү да Ырыаһыт кэлэн барытын көр! Анегина Ильинаны Эдьий Марына сыаналырын ханан да уураппатаҕыттан уйадыа сьстым. Ааптар, эмиэ кини тылынан, Нина Чигиреваны, Айылбаттан бэрииннэриитин курдары көрөн буолаҕа, «Великая» диэбитин кинигэҕэ суруйан үйэтиппитигэр ис сүрэхпиттэн махтанабын! Раиса Захарова барахсан... норуодунай аатын ылан баран хараастыбытын көр. Абакка-лаах ээ, көр, арыый эрдэ ити аат кэлбитэ буоллун, төһөлөөх ыллыам этэй диэбитигэр дылы... арааһы эргитэ саныырга бу ахтыы төрүөт уурда.

Быһыгар, киһи санаатын тууйбат курдук, оҕо сааһын доҕотторун, тэн саастаахтарын хайдахтаах курдук сылаастык ахтарый? Кинигэбин кэбийбэтим эрэ, эргитэ сылдьан аахтым уонна өссө куомуннаах буоллум: мин эмиэ Бурнашов курдук Аскалон Ырыаһыт эрдэтээннитин ахтар эбиппин. Билигин наһаа «бэлиитикэлээх, бөтүрүйүөттүү» ырыалары астына истибэппин... ийиитин ордорор эбиппин. Ити Аскалон «Ийэ» туһунан ырыалаах ээ, ийэлээх дьону барытын ытатар

дьикти тыыннаах. Истэн олодоххо үүт-тири этэр тыллара кими баҕарар кымныылыыр: ийэлэрбит барахсаттары эрдэ биһиги туспугар бэринилэрин билбэт-көрбөт буолан истэхпит... Ол испитин санатар ырыа.

Итиэннэ бу Бурнашов эбэ иипит-такайбыт оҕото буоларын ханан да истибэтэҕим, аны ол сыдыанынан Арбита аймаҕа эбит буолбат дуо?! Ити аата баардаах сиргэ баар буолбут уол оҕото эбит! Мин барытын сиһилии кэпсээбэппин, ааһын, сыаналаан, бэйэҕит тускутугар сыһаннаах туох эмэ булгу кестүө дии саныыбын! Кэтириинэ уонна Өлөксөй Дьөгүөрүтэр өрөспүүбүлүкэҕэ хайдах биллэр ырыаһыт буолбуттарын билиэххит, кымныыта суох Аркадий Алексеев хас көлүөнэ ырыаһыты иитэн таһаарбыт кырдьыга эмиэ манна баар.

Барыта кырдыктыы. Хайдах баарынан. Бэйэтэ норуодунай артыс буолбут уол оҕото урут норуодунайдартан - эдьий-дэригтэн-убайдарыттан салла быһытыгарын эмиэ бэрт сытытык уонна сылаастык ахтыбыта киһини көннүүрдэр. Эстрадаҕа кирибит суолун умнубат киһи абыайа. Оттон Бурнашов махталлаах уол эбит. Хайдах курдук чопчулаан Бүөтүр Бэтирикиэби ахтыбытый?

Онон баһыбабын биэрэбин, махталбын тиэрдэбин! Ити үкчү бассапка баппат буолан эрэр эвэрдэлэргэ барытыгар кыттыһабын, кинилэри кытта тэнгэ хайгыбын уонна чаччы саха норуотугар сүгүрүйүү туомун тутта сылдьааччы кини эбит диибин: анаан музей тэрийэн, «Көмүс ааттар» диэн анабыл кэнсиртэри-биэриилэри онорон, аны онтун барытын кинигэтинэн бигэрэгэтэн. Киһи диэн итинник буолуохтаах! Норуот артыыһа диэн - бу!

Анисим НЕУСТРОЕВ, Дьокуускай

Осторожно: мошенники!

Мошенники начали имитировать голоса руководителей своих жертв

Мошенники ежедневно лишают денег жителей Якутии. За два месяца текущего года в Нюрбинском районе зарегистрировано 6 преступлений, совершенных с использованием информационно-телекоммуникационных технологий, из них 4 дистанционных мошенничества и 2 кражи с банковских карт.

Общий ущерб уже составил более одного миллиона рублей. Аферисты постоянно модернизируют способы обмана и придумывают новые схемы для хищения сбережений у якутян. Чтобы вынудить человека поверить или совершить финансовые операции, злоумышленники могут выйти на контакт от имени знакомых, родных или коллег потенциальной жертвы, имитируя их голоса.

Так, 61-летняя фельдшеру из Якутска поступил звонок от якобы начальницы. У потерпевшей не возникло сомнений, ведь голос и манера речи звонившей были похожи на руководителя. «Начальница» предупредила, что с ней скоро свяжутся по важному вопросу. Та же информация была продублирована «руководителем» в «Telegram». В тот же день ей позвонил «куратор из отдела безопасности» и сказал, что на женщину поступило заявление за то, что она якобы получает завышенную заработную плату, несоответствующую отработанному времени. Далее с ней связался мужчина, сообщивший, что с её налогового счета переведены 600 тысяч рублей в другую страну. Одновременно с этим, в мессенджере «WhatsApp» по видеосвязи ей позвонила инспектор Росфинмониторинга, которая подтвердила слова ранее звонивших и запугала уголовной ответственностью.

Взволнованная женщина, чтобы избежать негативных последствий, по указанию «инспектора» оформила кредит, купила новый телефон с симкартой (!) и через приложение «MiPay» перевела миллион рублей.

Затем аферисты вынудили потерпевшую взять второй кредит в другом банке. По указке «сотрудницы Росфинмониторинга» она обналчила деньги и перевела через банкомат. Только через 2 дня женщина поняла, что стала жертвой мошенников, кото-

рые успели похитить у неё 2 миллиона 350 тысяч рублей.

Следующей жертвой мошенников стала 67-летняя начальница отдела государственного учреждения, которая получила в «Telegram» сообщение от руководителя о том, что ей позвонит человек, занимающийся вопросами государственной безопасности. Вскоре ей позвонил «сотрудник органов», который сообщил, что на её имя злоумышленники пытаются взять кредит, чтобы перевести деньги в недружественную страну.

В свою очередь «ответственное лицо Росфинмониторинга» посоветовала оформить кредит на своё имя, чтобы помешать мошенникам. Потерпевшая взяла в банке автокредит, потому что для его оформления не нужна справка 2НДФЛ. По инструкции звонившей женщина перевела заемные средства через банкомат.

Затем мошенники попросили взять ещё один кредит, но банк был закрыт. Тогда ей сказали, что её сбережения нужно перевести на «безопасную ячейку». Женщина поехала в офис банка, где попыталась выполнить указания звонивших, но счет заблокировали. На этом злоумышленники не остановились и посоветовали отпроситься с работы, чтобы оформить кредит в другом банке. После чего, потерпевшая рассказала об этом родным, которые объяснили, что она общается с мошенниками. Но к тому моменту она перевела аферистам 860 тысяч рублей.

Уважаемые жители и гости Нюрбинского района! Аферисты продолжают использовать схему «Сообщение от имени руководителей». Они пишут сотрудникам и настаивают, чтобы человек ответил на звонок некоего «куратора» или «правоохранителя», у которого есть важный разговор.

Если Вам поступило подобное сообщение, не вступайте в диалог и самостоятельно перезвоните своему руководителю для уточнения информации. Предупредите о таком виде обмана коллег.

Помните, безопасного счета/ячейки не существует. Это уловка мошенников!

ОМВД России по Нюрбинскому району

Иһирэх тылынан

Олоххо актыбынай позициялаах киһи диэн биир сиргэ олохтооһо, туох эрэ инники хамсааһыны онгоруу, ис сүрүттэн туһалааһы дьонго онорго талаһар киһи буолар. Кини дьон-норуот олоҕо чэчири сайдарыгар туора турбака, бэйэтин кылаатын киллэрэр, тулалыыр дьонугар үтүө дьыаланы онгоруу бэйэтин өйүн-санаатын, дьобуруун уулар. Итинник үрдүк киһи хаачыстыбылара киһи олохтоммут ис туруга буолар.

Манньык хаачыстыбалардаах, олоҕу хамсаатар актыбынай дьон баар буоланнар, уопастыбааҕа сайдыы, инникигэ хардыы барар. Бу курдук чаһылхай, Күндээдэ общественнай олоҕор бэйэтин кылаатын киллэрэ сылдьар Розалия Васильевна Борисова диэн Далбар Хотун туһунан кэпсиэхпин баарабын.

Розалия Васильевна олоҕун суолдьутунан «Үтүөнү эрэ түстээ, хаһан даҕаны санааһын түһэриэм!» Эдэр дьонго үтүө сүбэһит буол!» - диэн өйдөбүллэр буолаллар.

Розалия Васильевна ийэтэ эдэр сааһыгар суох буолан, аҕа-татар балтыларын, бырааттарын иитиһэргэ көмөлөһөн, төрөөбүт түөлбөтүттэн харыс да халбарыйбакка, тапталаах кэргэнин Евгений Васильевы кытта Күндээдэ биир бастын ыала буолан, бииргэ олохтоотура 46 сылара. 4 хоһуун уолу төрөтөн, үөрэттэрэн, үлэһит дьон онортоон, ыал буоланнар, билигин 9 сизэн тапталаах элээтэ, эбээтэ буолар үрдүк ааты сүгэллэр. Олоҕун аргыһа Евгений Васильевич «Тускул» айар алаһа охранныга, илиитигэр талаан-

Өрүү инники кэжжэҕэ

наах уус, сварщик бэрдэ. Кини сэмэй онгорууга нэһилиэк культуратын киинин таһын кизгэтэн тураллар.

Розалия Васильевна орто оскуоланы бүтэрээт, 1973 сыллаахха «Оскуола-производство-ВУЗ» диэн комсомольскай путевканы «Арыы» ыччат комсомольскай ферматын сөргүтэн, дьүөгэлэрин ыгыртаан, үлэһит тахсыбыттар. Манна 3 сыл старшай доярканын үлэлээбит. Бу сылларга кини «Коммунистическай үлэ ударнига», «Ударник-74» диэн знактары ылбыта бэриниилээх үлэтин туоһулулар.

Кэнники, балтылара, бырааттара оскуолаҕа үөрэнэр кэмнэригэр интернакка үлэһит киирбит, онтон кэргэннэнэн, оҕолонон баран, 19 сыл «Кэнчээри» детсадка повардаабыт. Онно 9 сыл профком бэрэссэдээтэлинэн бэриниилээхтик үлэлээбит. 2013 с. орто анал үөрэҕи бүтэрэн, социальнай үлэһитинэн үтүө суобастаахтык үлэлээбит. Уолаттара бары оскуоланы бүтэриэхтэригэр диэри сүүрбэччэ сыл устата кылаас, оскуола төрөппүттэрин кэммититин бэрэссэдээтэлинэн, 2 төгүл нэһилиэк дьокутаатынан талыллан, нэһилиэк сайдарыгар бэйэтин үтүмэн кылаатын киллэрсит. Мантан көстөрүнэн, Розалия Васильевнаны дьон-сэргэ итэҕэйэр, үтүө суобастаахтык үлэһитин билэр.

2011 с. нэһилиэк дьахталларын сэбиэтин бэрэссэдээтэ-

линэн үлэһити сылдьан, Саха сирин дьахталларын XIII съезигэр делегатынан талыллан улахан тэрээһингэ кыттар чизэскэ тиксибитэ.

2011 с. Республиканскай социальнай үлэһиттэр күрэхтэригэр кыттан, 23 улуустан 7 миэстэ буолан, «Доброе сердце» анал ааты ылбыта. 2016 с. социальнай үлэһитинэн сылдьар кэмигэр, үчүгэй үлэтин сыаналаан, босхо путевканын наҕараадалааннар «Ленские столбы» сынньанан кэлбитэ. 2018 с. социальнай харалтаҕа үтүө суобастаахтык үлэлээбитин бэлиэтээннэр, Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ил Дарханын бочуотунай грамотатынан уонна кыһыл көмүс чаһынан наҕараадаламмыта.

Розалия Васильевна үлэтин быһыгар 16-ыс сылын оскуола кыргыттарыгар «Асчыт Куо» куруһуогу ыттар, кэнники 6 сыл оскуолаҕа социальнай педагогуна үлэһити сылдьар. Нэһилиэк, улуус иһинэн ытыллар тэрээһиннэргэ актыбынайдык кыттар. Нэһилиэккэ 4 түөлбө баарыттан, «Дьулуур» түөлбө салайааччытынан 10-с сылын үлэһит. Соторутааһыта түөлбөлөр күрэхтэрэ буолбутугар, олус интэриһинэй ис хоһоонноох кэнсиэр тэрийэн, дьону-сэргэни сэргэхсиппиттэрэ. Өр сылларга нэһилиэк дьахталларын сэбиэтин чилиэтинэн сылдьан, кэнники уонча сыл бэрэссэдээтэлиир. Бу олус эппиэттэстэх дуоһунас элбэҕи эрэйэр саарабаҕа

суох. Нэһилиэккэ буолар бары тэрээһиннэр, событиелар Розалия Васильевна кыттыһа суох барбаттар.

Кэнники көмүс саастаах Далбар хотуттары түмэн «Далбарай» түмсүү тэринэн салайбыта быйыл 11-с сыла буолла. Ордук ырыанан, ийинэн дьарыктаналлар, көрсө түһэн, санааларын үллэстэллэр, илиинэн араас ньыманан дьарыктаналлар. Бу түмсүү кыттыһааччытара «Хотугу кустук» норуоттар икки ардыларынааһы фольклор III бэстибээлин дипломаннара, «Күн Дьөһөгөй-Үрүүк Өрөгөй» диэн норуоттар икки ардыларынааһы этническэй бэстибээл лауреаттара, «Тойукпут дуорайдын, олонхобут олохтоннун» өрөспүүбүлүкэтээҕи бэстибээл кыттыһааччытара.

2018 с. «Подруги-Дьүөгэлэр» диэн Саха Өрөспүүбүлүкэтин дьахталларын форумун I съезигэр кыттыһыны ылбыта эмиэ кини общественнай олоххо үрдүк ситиһиһилэрин туоһута буолар.

Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ил Дарханын администрациятын иһинэн Дьэиэ кэргэн уонна оҕо дьыалаларын кэммититин үрүн көмүс бэлиэтинэн, грамотанан, норуот үөрэҕириитин үлэһиттэрин профсоюзун өрөспүүбүлүкэтээҕи кэммититин грамотатынан, Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ил Түмэнин, улуус, нэһилиэк грамоталарынан, Күндээдэ нэһилиэтин үрүн көмүс знагынан наҕараадаламмыта.

2015 с. Нурба улуһун

«Алаас Хотуна» күрээтин кыһыһылааһынан буолбута. Нурба улуһунгар күһүнгү «Урожай» дьаарбанкатыгар икки сыл субуруччу 1 миэстэни ылбыт үрдүк ситиһиһилэрдээх. Сааскыттан саҕалаан үүнээйи арааһын олордон, дьэиэ кэргэнигэр үтүмэн элбэх кыһынныгыта хаһаһы онгоруу.

2010 с. «Кэрэҕэ тардыһааччы Далбар Хотун» диэн айар кизэһитин нэһилиэтин олохтоохторугар бэлэхтэһитэ олус сэргэхтик барбыта.

Нэһилиэк уус-уран самодеятельноһыгар көхтөөхтүк кыттыһыта быйыл 50 сыла буолла. «Кыһыһах» фольклорнай ансаамбыл биир талааннаах кытааччыта буолар.

2022 с. улуус «Көмүс саас Далбар Хотуна» күрэххэ кыттан, «Алгыстаах саас Далбар Хотуна» номинацияны ылбыта.

Розалия Васильевна билигин оскуолаҕа үүнэр көлүөнэни иитиһэ баар билиитин, кыаһын үтүө суобастаахтык ууран үлэһитир, иллэн бириэмэтигэр туохтааҕар да ордук ас арааһын астыһырын сөбүлүүр. Бииринэн эттэххэ, дьахтар сатыһырын барытын онгоруу. Ол сатабылыгар бэйэтин сизнэрин үөрэтэр, такайар. Билигин СВОларга күөс-көмө буолан, олохтоохтору кытары маскировочнай сетка баайан бокуой булбаттар.

Манньык бары өттүнэн дэҕиттэр, общество сайдыһытыгар бэйэлэрин кылааттары мунгуу киллэрэ сылдьар Розалия Васильевна курдук дьон баар буолан, олох сайдар, инники хардыһыга киирэр.

Наталия Васильевна
НИКОЛАЕВА

Биир дойдулаахтарбыт

Бу сыл кулун тутар ыйга дьоллоох Дьокуюскай куорат туонатыгар «Музыка уонна фольклор» түмэлигэр норуот маастара (Угапьева) Алексеева Раиса Николаевна «Күн күлүмүн сапка тиһэбин» диэн айар үлэтин иссуус быыстапката буолла. Кини 1946 с. Нурба оройуонугар, Нурбачаан нэһилиэгэр Угапьевтар диэн колхозтаах дьэиэ кэргэнгэ төрөөбүтэ. Аҕата Николай Николаевич байандаах булчут, үлэһит үтүөтэ буолан, дьон-сэргэ ытыктабылын ылбыта. Ийэтэ Тамара Антоновна «Наука» холхуос бастын үлэһитэ, уран тарбахтаах үлэһитэ, уран тарбахтаах иистэннэн этэ. Угапьевтар – удьуор үлэһит, олоххо күөстээх тардыһылаах дьон.

Рая оҕо эрдэҕиттэн ийэтэ иистэнэрин олус кэрэхсирэр, удьуор тыһагардан, кэрэни өйдүүргэ уһуулуубута. Кини – сайылык кыһа, алаас оҕото. Сиздэрэй сибэккинэн симэммит күөх хоһуулаах, мүүттээх салгынаах сайылык айылбатын үүнэр-сайдар тэтимит-

Күн күлүмүн сапка тиһэн

гэр дьүөрэлэһэн улаапыта уран тарбахтаах иистэннэн буоларыгар тирэх буолбута. Сырдыгынааччы буспут арылаах алаады сытын, төрөөбүт айылбатын ойуу-оһуор өгүн-дьүһүнүн ис кутугар ингэримитэ кини үлэтигэр (иһигэр) ырылыччы көстөр. Оһуор-ойуу суолтатын, ис хоһоонун таба туһанан уран онгорууга айан, дьүһүйэн оноруу ураты тыһыннаах, аптаах-хоһуһуннаах. Ол иһин ис уустарга өбүгэ сизирин-туомун, үөрүйэҕин, үгэһин

диригин биллэлэрэ ирдэнэр. Өбүгэлэрбит айбыт оһуурдара, ойуулар элбэх өйдөбүлү, билиини (информацияны) ингэринэ сылдьаллар. Бу өбүгэ үгэһин быстыбат ситимэ, куппут-сүрбүт сүдү баайа (духобунаспыт) буолар.

Раиса Николаевна «кытыктыах аттары» ньыматынан тикпит саха национальнай онгорууга олус сиздэрэйдэр, айылба өгүн-дьүһүнүн таба дьүөрэлээбитэ диригин ис хоһоонноох. Холобур, «Бүөр ойуу», «Ат симэҕэ», «Бэрэмэдэй», «Ийэ көбүөр» ойуутугар-оһуоругар саха ис кута (дуһуната) сырдыка, кэрэҕэ тардыһыта

көстөр. Мин Раялыын төрүт Нурбаларбыт. Нурба куорат биир түөлбэтэ Ыраах Убайаанга бииргэ алтыһан улааппыт. Кини оҕо эрдэҕиттэн дьобуруннар, оттомноох этэ. Нурба курдук өг буордаах дойду күөх кырыһыгар «киинэ түһэн», иссуус уран көрүгүнэн утумнаахтык дьарыктанан, дьону-сэргэни үтүө сизэргэ-майгыга уһууар, угуйар. Раиса Николаевна айылбаттан бэриллит ийэ өйдөөх, күөстээх сүрдээх. Бу айылбаттан дьобурун, этиитин таба туһанан, кини айар үлэтинэн мэлдьи кэрэ эйгэтигэр сылдьар, тус бэйэтин сайыннарар, дьонго сырдык санааны, кэрэни бэлэхтиир. Раиса Николаевна үлэлэрэ айылбааҕа, дьин олоххо тирэҕирэллэр, ол иһин кини үлэлэрэ диригин силлэстээтэр, баай мутуктаахтар, саха норуотун культууратын, өйүн-санаатын үйэтиллэр. Кини үлэлэригэр

саха омук олус сөбүлүүр сылаас, сымнаҕас «күөх өг» көстөрүттэн үөрдүм, сайынны мүүттээх салгыны илгийэргэ дьылы, киһи эрэ үөрүүх, сүргэтэ көтөүллүүх эйгэтэ үөскүүр, кэлэр Кэскил, Таптал, Махтал, Довордоһуу тыһа биллэр.

Рая олоҕор сыал-сорук туруорунан, баҕа санаатын тус бэйэтин тулуруунан, дьулуруунан, сатабылынан ситиһиһэ тиийдэ. Норуот маастарын бочуоттаах аатын ылбытынан биһиги, биир дойдулаахтара, кизэн туттабыт, ис дуһабытыттан истинник эбэрдэлибит. Раиса Николаевна ал-

маастаах Мирнэй оройуонугар олоһор, айар-тутар. «Уран» студияҕа дьарыктанар. Студия салайааччыта норуот маастара, СӨ культууратын үтүөлээх үлэһитэ Миронова Ульяна Егоровна, норуот маастара, художник-новатор, СӨ культууратын үтүөлээх үлэһитэ Анна Николаевна Зверева салалталарынан, өйөбүллэринэн айымньылаахтык үлэһитир. «Күн күлүмүн сапка тиһэбин» быыстапка кизэн эйгэҕэ табыста, дьон кэрэхсээтэ, ылынна. Кэрэни, үтүөнү бар-дьонго өссө да бэлэхтээн, үүммүт күһүнүт кэскилэ кэнээтин, күһүн күн үүнэ-үрдүү, сайда турун!

СӨ үөрэҕин үтүөлээх үлэһитэ,
Арасыйа үөрэҕириитин туйгуна,
Учууталлара,
Учууталлара,
СӨ үөрэҕин тиһигин бочуоттаах бэтэрээнэ,
Нурба улуһун бочуоттаах киһитэ
Сэмэн Аккымабыс БАТААКАП.
2024 сыл, кулун тутар

Убүлүөй

30 сыллаах үөрэх кыһата

Биир сиргэ олус өр үлэлэтэхинэ, кини сайдытын, кэлэктиибэ уларыйытын, араас таһымнаах оҕолор сылыннан уратылаан үөрэнэр дьобурдарын барытын тэннэн көрөр курдуккун.

1993 с. аан бастаан тэриллээбиттэн 30 сылын бэлэтиир кыһабыт өссө инникитин ураты өтүнэн үүнэн, чэчирээн туруоҕа диэн эрэнэбин.

Хомойуох иһин, бу соторутаагыта олохтон туораабыт Нурба оройуонун бастакы баһылыга Никифоров Валентин Иванович 1993 сыл атырдьах ыйын 19 күнүгэр таһаарбыт анал Уурааһынан III сүһүөх оскуолата диэн аан маннай тэриллибитэ. Субу күннэргэ буолбут үбүлүөйгэ лицейи төрүттээбит улахан өгөлөөх бастакы дириэктэри Федорова Светлана Нестеровна, Валентин Иванович төрөппүт уола – лицей выпускнига Иван Валентинович, биригэ төрөөбүт балта Егорова Елизавета Ивановна уонна сиэнэ, лицей 7-с кылааһын үөрэнээччитэ, Литвинов Артур буолан үөрүүлэх быһыыга-майгыга лицей төрүттэнигин туһунан Уураах мемориальной дуоскатын арыйдьлар.

2011 с. саҥа таас дьыбэ киириэр диэри уруккута УПО мас дьыбэтигэр лицей атабар туран, тигинэччи үлэлээн кэлбитэ. Бу билигин саныыбыт ээ, хайдах курдук кытаанах усулуобуйаҕа, спортзал да, остолубуой да суоҕар, хас да сиринэн бытанан олорон оҕуно иитэр-үөрэтэр, сайыннарар үлэни күүстээхтик саҕалаан үлэлэппиппитин. Ол иһин хайдах эрэ учууталларга, үлэһиттэргэ эрэ буолбакка, оччотооҕу кэмнэ үөрэнэн ааспыт оҕолорго халлаан күөҕэ өгнөөх мас дьыбэти олус күндү курдук буоллаҕа. Бу дьыбэти барахсаны кэлин өйдүү-саныы сылдьарга уонна кэлин үөрэнэр оҕолор көрө сырытыннар диэн, Нурба биир талааннаах худохунуһа Голиков Афанасий Афанасьевич уруһуйдаан бэлэх ууммута уонна үбүлүөй күн ити дьыбэ үлэлээн ааспыт маннайгы дириэктэрдэри Федорова С.Н., Дмитриев Н.Н., Ефимова К.А., оччотооҕу завучтарбыт Тобонова Н.А., Спиридонова О.К. бэйэлэринэн ыалдьыттаан кэлэн аспытара икки бүк үөрүүлэх буолла.

Манньык улахан киэн хабааннаах үлэ син биир үлэлээн ааспыт салайааччылартан олус тутулуктаах. Дириэктэрдэри Федорова Светлана Нестеровна, Дмитриев Николай Николаевич, Ефимова Капиталина Афанасьевна, Кучуров Николай Егорович, Федоров Аркадий Юрьевич араас кэмнэ үлэлээн аасталлар, хас биридии бэйэлэрэ умнуллубат суолууһи хааллардылар. Светлана Нестеровна аан бастаан биир да базата суох олорон, атын тэрилтэ мас дьыбэтигэр лицейи тэрийбит уонна 2011 с. саҥа таас оскуола күлүүһүн илиитигэр ылан, өр кэмнэ тутулдукка турбут оскуоланы үлэбэ киллэрэн, бэйэтин оҕотун кэриэтэ бизбэйдээбит өгөтө хаһан да умнуллубат.

Билигин лицейи бэйэбиттэн тахсыбыт, 2017 сылтан 2022 сылга диэри Сүлэ орто оскуолатыгар дириэктэринэн үлэлээн кэлбит Тобонов Иван Гаврильевич салайан үлэли олорор.

Лицейгэ араас кэмнэ элбэх учуутал үлэлээн ааста. Билигин да биһиги суохтубут улахан букубаттан суруллар Сүдү Учууталларытын: РСФСР үөрэҕэриитин туйгуна, РФ үтүөлээх учуутала Николаев Василий Николаевич, РФ үтүөлээх учуутала Аляскина Валентина Павловнаны, РФ үөрэҕэриитин Бочуоттаах үлэһитэ Елегиева Валентина Дмитриевнаны.

Үрдүк көрдөрүүнү көрдөрөн, таһыччы улахан маастар, үөрэх эйгэтигэр үрдүк ситиһиһилэрин иһин Арасыйыа, Саха Өрөспүүбүлүкэтин иһинэн таһымнаах Учууталларга выпускниктар, төрөппүттэр үтүө махтал тылларын аныыллар: Кухаренко Надежда Тимофеевна, Бойко Светлана Дмитриевна, Скрипка Галина Петровна, Николаева Анфиса Афанасьевна, Саввинова Анна Федоровна, Афанасьева Зинаида Федоровна, Спиридонова Октябрина Константиновна, Ноговицына Акулина Николаевна, Иванова Людмила Григорьевна, Тобонова Надежда Афанасьевна, Васильева Лена Макаровна, Петрова Анна Андреевна, Андреев Руслан Васильевичка, Иванов Николай Михайловичка.

Кэскиллээх учууталларбыт атын идэҕэ көһөн оройуон, өрөспүүбүлүкэ олоҕун сайдытыгар улахан кылааттарын киллэрсэ тураллар, этэргэ дылы, үлэли иттигэр дьон ханна багарар ситиһиһилээх буолаллар: Афанасьев А.Б., Рожин М.В., Михайлов Ю.В., Федоров А.Ю., Николаев Н.Н., Сабычкова Ю.Н., Харбанов А.Д., Елизарова А.В., Семенова С.В., Михалева М.В., Чурустаева С.Ю. билигин куорат оскуолаларыгар ситиһиһилээх үлэли сылдьаллар. Бэтэрээн учууталларбыт, үлэһиттэри барыта өрүү биһиэхэ чугастар: Крыжановская Е.Н., Степанов В.Г., Алексеев Я.С., Васильев Н.С., Степанова А.П., Евсеева Е.Г., Иванова С.Н., Иванов Н.И., Борисова Л.В., Никифорова М.М., Семенова М.Г. Саамай өр үлэлээбит завхозпутун Степанова С.С. барахсаны соторутаагыта тihэх суолугар атаардыбыт.

30 сыл иһигэр барыта холбоон 1186 выпускник, быйыл 11-с кылааһы 39 оҕо бүтэрэр, быйылгы выпускной кылаас салайааччылары Мясоедова А.В., Иванов М.Е. Бары выпускниктартан уопсайа 88 медалистары таһаарбыппыт. Оскуоланы бүтэрбит бары выпускниктарбыт дойдуга араас мунуктарынан үрдүкү, орто үөрэх кыһаларынан үөрэнэн, билигин номнуо кинилэр оҕолорун үөрэтэбит.

Лицей үс сүрүн улахан хайысханан кылаастары таһааран үлэлэтэ олорор: техникэскэй, социальнай-экономическай, естественнай-научнай. Барыта алта кафедра үлэһит. Техническэй үөрэхтээһини өрө туһуу оскуола буолан, туспа мастарыскай дьыбэлээх, онно автодело, технология уруоктара буолар уонна куэнига үлэли турар. Нэһилиэнньэбэ өгө оҕорон, А, А1 уонна В категорияга үөрэтинни хааччынай. 2023 с. естественнай-научнай кафедра базатыгар «Аныгы

үйэ оскуолата» федеральнай бырайыак чэрчитинэн «Точка роста» диэн естественнай уонна технологическай наукалары үөрэтэр киин аһылынна.

Ону таһынан, ХИФУ кытта дуогабардаһан, Бэрэсидьиэн оскуолаларын ситимнэригэр, политехническай оскуолалар тиһиһилэригэр киирсэн, оскуола өрөспүүбүлүкэ биир бастын оскуолаларын кытары үрдүкү көрдөрүүлэри ситиһэн үлэли олорор.

Дириэктэри үөрэх чааһыгар солбуйан, лицей хара маннайгы тэриллээбиттэн күн бүгүнүгэр диэри үлэли олорор РФ үөрэҕэриитин Бочуоттаах үлэһитэ, СӨ учууталларын учуутала Кузьмина Е.Е. уонна РФ үөрэҕэриитин Бочуоттаах үлэһитэ Васильева Е.А., техникэскэй үөрэхтээһингэ дириэктэри солбуйааччы Иннокентьев П.А. салайаллар, иитэр үлэбэ быйылгыттан бэйэбит выпускнигабыт Иванова И.Ю. үлэли-хамныы сылдьаллар.

Билингэ диэри баай уопуттаах учууталларбыт: РФ үтүөлээх учуутала, РФ педагогическай маастарыстыба бастакы чемпионатын мунугуур кыайылыаҕа, «Арасыйыаҕа үлэ айхалын» уонна «Үтүө сүрэх» мэтээллэр хаһайыннара, хас да бэйэтин тус анал задачниктары хомуруунуһугун бэчээттээн кинигэ таһаарбыт, билигин өссө бэчээккэ бэлэмни сылдьар Лазарев Ю.А., СӨ үтүөлээх учуутала Копылова Г.Т., М.А. Алексеев аатынан Сударыстыбаннай Биримийэ лауреата, «Учуутал Айхалын» кыһыл уонна уруҕ күмүс анал бэлэи хаһайыннара Петров Н.Н., РФ үөрэхтээһинин Бочуоттаах үлэһиттэре Васильева О.П., Данилова С.Е., Григорьева З.В., Николаева Г.А., Ксенофонтов Р.Б., Ефремов Г.В., СӨ үөрэҕэриитин туйгуннара Мясоедова А.В., Антонов А.Р. күн бүгүнүгэр диэри үлэли-хамныы сылдьаллар. Николаева Г.А. быйыл Нурба оройуонун Бочуоттаах үлэһитэ буолла. Ону таһынан, бу үөрэх дьылыгар Петров Н.Н. «СӨ Бастын наһаабынныга», Васильева О.П. «СӨ учууталларын учуутала», Федотов В.И. СӨ Бырабытыалыстыбатын Бочуотунай грамотатын ылан сүрдээһин үөрдүбүт. Эдэр кэскиллээх коллегабыт Иванова В.А. РФ «Эдэр саас уонна профессионализм» анал бэлэини ылбыта.

Учууталларбыт улахан аҥаардара үһүлүччү үрдүкү категориялаахтар, сыллата таһымнарын бигэргэтэллэр эбэтэр үрдэтэ тураллар. «ХИФУ бастын учуутал» аат кэксэтэ сылтан сыл хангаан иһэр. Бу ааты ылар чизэск тигистилэр: Васильева О.П., Прокопьева В.Н., Николаева Г.А., быйылгы

сылга Корякина А.А., Филиппова Х.П. эбилиһиллэр. «Саха сиригэр элэ» бэлэи хаһайыннара: Тобонов И.Г., Ларионова С.Е., Прокопьева В.Н. уонна Попов И.М. Оттон Васильева Н.Н. «Нурба оройуонун норуот айар талааннаах маастара» үрдүк ааты ылбыта. СВОҕа биһиги учууталларбыт Аммосов А.А. уонна Кононов В.В. иккис сылларын Ийэ дойдуктары чизэ-тээхтик көмүскүү сылдьаллар.

Лицей учууталлара ону таһынан оройуон методхолбоһуктары өр кэмнэ салайан кэлбиттэрэ: Васильева О.П., Николаева А.А., Копылова Г.Т., Петров Н.Н., Мясоедова А.В. Билигин даһаны оройуон методическай сулууспатыгар бааллар Мясоедова А.В., Никифорова Т.Д., Попов И.М.

Бу соторутаагыта үбүлүөй иннинэ лицей бэйэтин выпускнига, үөрэбин бүтэрээбиттэн төрөөбүт оскуолаларыгар кэлэн үлэли сылдьар нуучча тылын уонна литэрэтиирэтин учуутала Иванова Яна Васильевна кулун тутар 12-13 кк. Үһэҥэ Бүлүүгэ үлэтиллэбит аһаҕас өрөспүүбүлүкэтээҕи учууталлар профессиональнай күрэхтэригэр үс Кубоҕы барытын ылан соһутта, дьиннээх улахан бэлэи оскуолаларыгар уонна. Барыта 82 кыттааччытан А.А.Егоров, А.И.Семенов, Д.С.Спиридонов анал Кубоктары мунугуур кыайылыаҕа буолла. Бу олус сөбүмэр ситиһии!

Учууталларбыт ситиһиһилэрин ааҕан сиппэскин. Ол курдук, нуучча тылын уонна омук тылын учууталлара сылын айыы БКЭ (ЕГЭ) олус үрдүк көрдөрүүлээхтэр: Иванова Я.В. барыта холбоон 80-90 баалтан тахса 28 үөрэнээччини, Колодезников А.В. 90 баалтан үрдүк 7 оҕуно, Прокопьева В.Н., Лаврушкина В.П. 80 баалтан тахса эмиз уон иһинэн оҕуно, Корякина А.А. английскайга 80-90 баалга барыта 8 оҕуно бэлэмнээтилэр. Профильнай математика (Николаева А.А., Филиппова Х.П.), обществознание (Копылова Г.Т.), биология (Ларионова С.Е.), химия (Васильева О.П.), информатика (Петров Н.Н.) курдук биридимээттэргэ БКЭ көрдөрүүтэ эмиз үрдүк. Ону таһынан, нуучча, саха, омук тылын учууталлара Россияҕа таһымнаах перечневый олимпиадаларга призердэри бэлэмнээтилэр, оҕо РФ ВУЗ-тарын иһинэн үөрэххэ быһа киирээригэр кыах биэрбиттэрэ.

Аан дойдутаагы уонна РФ таһымнаах «Инникигэ хардыы – Шаг в будущее» НПК-ларга уонтан тахса оҕуно бэлэмнэн таһаарыт уопуттаах учууталларбыт оҕо чинчийэр дьобурдарын олук гына уурдулар. Өрөспүүбүлүкэ ситиһиһилээх оҕолорун ааҕан да сиппэскин. Кинилэр ааттара:

Копылова Г.Т., Васильева О.П., Ларионова С.Е., Иванова А.Г., Афанасьев А.Б., Антонов А.Р., Иванова И.Ю., Васильева Н.Н. Ону таһынан, өрөспүүбүлүкэҕэ (ВСОШ) биридимээтинэн олимпиадалар призердарын бэлэмнэн таһаарыт учууталларбыт: Петров Н.Н., Лазарев Ю.А., Николаева А.А., Копылова Г.Т., Васильева О.П., Мясоедова А.В., Филиппова Х.П., Данилова С.Е., Григорьева З.В., Попов И.М. о.д.а. ааттарын суруйа туруохпутун сөп.

Оҕолорбут эт-хаан өттүнэн физическэй бэлэмнээхтэрин «Искра» байыаннай-патриотическай кулууп (сал. Попов И.М.) элбэх республиканскай «Снежный барс», «Патриот», «Юнармия», «Баатара Баатырдар» о.д.а. күрэхтэргэ сылын айыы тиһигин быспакка ситиһиһиллэр.

Технология учууталлара оҕолору араас таһымнаах күрэхтэргэ кытыннарар, оҕо оҕорон таһаарар дьобурун сайыннарар, быыстапкаларга кытыннарар күн бокуойдара суох. «Юниорскилл», «Эдэр профессионаллар», «Инженерный дизайн», «Лига ЗД» о.д.а. аныгы кэм ирдэбилгэр эппиэттир күрэхтэргэ миэстэлэри сыллата ылаллар.

Хас биридди учуутал ситиһиһитин барытын уктааха, этэргэ дылы ыстатыйаҕа баппат, оһон лицейгэ эппиэтинэстээх учууталлар үлэһитлэрин тухары аата ааттана турар.

Үбүлүөйгэ үлэлээн ааспыт улахан Учууталларбыт ааттарын ахтан-санаан аһар курдук кинилэргэ анаан тэрээһиннэри ыытыбыт, Лазарев Ю.А., Копылова Г.Т. кинигэлэрин сүрэхтэниитэ буолан ааста.

Аляскина Валентина Павловна аатынан аабыларга омук тылын секциятыгар Григорьева В.Д., Нурба 2 №-дээх орто оскуоланы учуутала, нуучча тылын секциятыгар Кузьмина К.С., Антонова орто оскуоланы учуутала, лауреат үрдүк аатын ыллылар. Лауреаттарга Аляскина В.П. 2006 с. бүтэрбит кылааһа 10-нуу тыһынча суммалаах сертификаттары бэлэмнээбиттэрин выпуск аатыттан билигин Н.Н. Чусовской аатынан оскуоланы салайан олорор дириэктэр Федоров Данил Александрович кэлэн туттарда.

Николаев Василий Николаевич Саха сиригэр дэҥнэ кестөр мусуойу төрүттээбит өгөтүн санаан, Данилова С.Е. оскуола мусуойун үлэһиттигэр семинар, Мясоедова А.В. оройуон талба талааннаах учууталларын айар талааннаах быыстапкаларын тэрийдэ.

Данилова Светлана Егоровна саамай улахан үлэни оҕордо. 10 «а» кылаас оҕолорун кытары куйар кодтаах истиэндэни оҕотторон, лицей историятын сылыннан кинигэ таһаардылар, хас биридди ыалдьыкка бэлэх уунулар. Бу иннинэ үбүлүөйдээх сылларга оскуола историятын, ахтылары хомуйан, Аляскина В.П., Иванова Л.Г., Степанова А.П., Мясоедова А.В., Николаева Г.А. кинигэлэри бэчээттэппиттэрэ.

Сити курдук, үлэ хаһан да бүппэт, санаттан саҥа санаалары саҕа турар ...

Лицей өссө салгыы суолун таба тайанан, техникэскэй хайысханы күһүрдэн, үгэһин кэспэксэ сайда туруоҕа диэн үлэли сылдьар кэлэктииппин, учууталыттан саҕалаан техуһиттэригэр тийэй, 30 сыллаах үбүлүөйүнэн өссө төгүл эбэрдэлибин.

**Александра МЯСОЕДОВА,
СӨ үөрэҕэриитин туйгуна**

Төрөппүтэргэ

Сниффинг — токсикомания биир санга көрүнгэ

Олохпунт балысханлык сайдарын тэнгэ, Россияҕа билингги кэмгэ сокуоннай саастарын ситэ илик оҕолор ортолоругар токсикомания биир санга көрүнгэ күөдүйдэ; «сниффинг» - диэн заживалкаҕа туттуллар баллончиктаах бытовое гаһынан эбирийэн тыынааһын.

Оҕо 15, 16, 17 сааһыгар сылдьар кэмин подростковой сааска киллэриллэр.

Бу кэмгэ оҕо эт-хаан, өй-санаа өттүнэн сайдар-улаатар, киһи быһытынан өйө тобуллар, тус бэйэтин эйгэтин, сыалын-соругун көрдүүр. Онун-тойун олохтоон булуор диэри дууһата чараас, кэбирэх, тастан киирэр араас дьайылары толору уйбат, санаатын аһаҕастык үлэстибэт, уйан буолар. Манньык турукка сылдьан бэйэтэ өйдөөбөтүнэн куһаҥан дьаллыктарга убанан хаалыан сөп.

Киһи олоҕор быһаччы кутталлаах оннук дьаллыктартан биирдэстэрэ токсикомания — састаабыгар наркотига суох психоактивной (киһи мэйитин үлэтин төрдүттэн кэһэн ииримтийи туругар киллэрэр) эттиктэр киһиэхэ дьайыылары; оннук эттиктэринэн араас таблеткалар, килиэй араастара, бензин, бытовой газ, о.д.а., бу куһаҥан дьаллыктар; табах, арыгы, токсикомания, наркомания биир, икки боруобалааһынтан киһини ытарчалыы хам ылаллар.

Боруобалааһын, үөрэнэн хаалыы, онтон итирэр турукка хаттаан киирээри дозатын кээмэйэ-кэрдитэ суох үрдэтэн төлөрүйбэтти хам ылларыы. Бу киһи өстөөххө да баҕарбат издээннээх ыарыыта буолар. Манньык ыалдыбыт киһилээх ыал олоҕо төрдүттэн түөрэннэн ыал аатыттан аһаллар.

Кэнники кэмгэ заживалкаҕа туттуллар баллончиктаах бытовой гаһынан эбирийэн тыынааһын күүскэ тарбанан эрэрэ киһини дыксиннэрэр. Бу туттар газтарын сүрүн састаабынан бутан, изобутан буолар. Ити наркотика киирсиктэ эрээри, газ тыҥаҕа киллэригэр солбуйан мэйи үлэтэ кэһиллэн киһи итирик, энин арааһы бары көрөр, араас саны-ингэни истэр тугу да өйдөөбөт түг-тан турукка киирэр, оннук турукка киирбиттэрин бэйэ бэйэлэригэр кэпсээн интэриэһи үөскэтэн боруобалааччы ахсаанын элбэтэллэр.

Кып-кыра да гаһы эбирийэн тыыннаха, киһи тыынар сыантыра баралыыстан, мэйиитэ уу буолан, сүрээтин тэбиитэ кэһиллэн, сүрээ эриллэн хотуотуттан харан сонно тутта өлүүн сөп

эбэтэр өйө суох реанимацияҕа киирэр.

Куруук газ паарынан тыына сырыттаха киһи мэйиитэ киллэригэр тийбэттэн өй-санаа, эт-хаан өттүнэн мөлтөөн умнуган, акаары турукка тийэр.

Өй-санаа, эт-хаан өттүнэн ситэ сайда илик оҕолор куһаҥан дьаллыктарга түргэнник ыллараллар уонна кыайан бырахпаттар.

Сниффинг киһини начаас өлөрөр олус кутталлаах дьаллык, гаһы эбирийэн тыыннаха газ хаан эргирегэр киирэн сонно тутта мэйиигэ дьайан итирэр турукка киллэрэр. Эбирийэн тыына туран аһыах мүнүүтэ иһинэн киһи бэйэтэ да өйдөөбөтүнэн сүрээҕэ тохтоон тыыммат буолан хаалыан сөп.

Газ тыҥаҕа уонна мэйиигэ тийдэ да киһи сүрээҕэ өлөхсүйэн тутта хотуолуур. Араас ону-маны көрөр, истэр, итирэр, ииримтийэр турукка хатхат киирээри сотору-сотору тыынан оҕолор начаас түргэнник хам ыллараллар.

Болҕомтолох төрөппүттэр оҕолоро уларыбытын эндэппэккэ биллэлэр:

- дьаллыкка ылларбыт оҕо таҥаһыттан-сабыттан, тирииттэн, баттаһыттан газ сыта кэлэр, онтун кисти, араастаан сымыйалыы сатыыр;

- сирэйэ кытарбыт буолар;

- туруга итириккэ майгынын, ол гынан айаһыттан арыгы сыта кэлбэт, эрачога улаатар, сыһа-халты туттар.

Ылларбыт оҕо быһыыта-таһаата тосту уларыар, сирэйэ-хараҕа мээһэ-мээһэ эбэтэр олох сылаабай туруктанар, утатар, сүрээҕэ өлөхсүйэр, хотуолуур.

Сэрээҕэ диэн газ буккаһыга түргэнник көтөр, ол иһин төрөппүт тутатына билбэккэ, эбирийэн тыына турар кэмигэр тутуон, эбэтэр суумкатагар заживалка, баллончиктаах газ булан уорбалыан сөп. Төрөппүт оҕото куһаҥан дьаллыкка ылларбытын билээт сонно анал бырааска көрдөрүүн наада, мөҕөн-хаһытаан, түүрүйдэнтүһата суох. Манньык кэмгэ оҕо төрөппүттэн таптап, өйдөһүү, истин сыһыан хаһаангытааҕар да ордук наада.

Төрөппүт оҕотун кытта аһаҕастык кэпсэтиин, манньык туруктан хайдах төлөрүйүүн туһунан итэҕэтиилээхтик сүбэлээн, оҕотугар итэҕэйэрин, эрэнэрин биллэрэн биир сүбээҕэ кэлиэхтээхтэр.

Оҕо бу дьаллыктартан босхолоноругар төрөппүттэрин, чугас дьоннорун көмөлөрө, өйө-бүллэрэ сүрүн күүс-тирэх буолара саарбаҕа суох.

Наркологической сулууспа үлэһитэ МАКСИМОВА В.В.

Кэриэстэбил

Күн сардангатын курдук күлүмнээн аастың...

Күнгэ көрбүт тапталлаах балтыбыт, ыал соҕотох оҕото **АФНАСЬЕВА Иванна Валерьевна** баара-суоҕа 29 сааһыгар уһун ыарахан ыарыттан күн сириттэн күрэммитэ бу дьыл кулун тутар 29 күнүгэр 40 хонугун туолар. Оҕобут котоку бу кылгас кэмгэ олорон ааспыт олоҕо күн сардангатын курдук күлүмнээн баран суох буолла.

Нурбачаан оскуолатын ситиһилээхтик үөрэнэн, мединский колледжга үөрэммит сылларыгар биир актыбынай позициялаах, туохха барытыгар талаанын өрө тутта сылдьар бастың устудьонка этэ. Дэлээҕэ бииргэ үөрэнэр оҕолоро, Иванна универсал диэн хайҕаан этиэхтэрэ дуо ...

Үөрэҕин бүтэрэр сылыгар эмискэ ыарыы буулаан доруобуйата айгыраан барбыта. Дьэ онтон саҕаламмыта, ыарыыны утары кытаанах санаатынан охсуһар кэмэ кэлбитэ. Олоҕун биир кэрэ кэмин кэрдиһэ итинник хомолтолоохтук саҕаламмыта, ол тухары биир да тылынан «мин ыалдыбын, айака» диэн хаппырыыс тыллары биһиэхэ иһитиннэрбэтэ-

бэ. «Инбэлиит» диэн тылы сөбүлээбэтэ өтө көстөр этэ.

Үлэлээбит поликлиникатын, кэлэктибин наһаа да сөбүлүүрү, үлэтин туһунан куруук үчүгэй эрэ тылынан ахтара. Куоракка баран эмтэнэн кэлэрэ, онно сытан ковид ыарыытыгар сыстан, ыарыыта өрө турбута. Дойдун, дьонун ахтан бөҕө буолан, үөрүү аргыстаах кэлэрэ. Москубаҕа олорор эдьийэ обследование ыыттаран, куоракка сыналаах систиэмэтин тулуйан ылаахтаабатаҕа. Сири-дойдуну көрөр баҕата баһыйан

эдьийин, быраатын кытта Красноярскайынан күүлэй-дээн астынан кэлбитэ. Кыраттан үөрэр, тугу сөбүлээбэтин биллэрэ сылдьар этэ. Аны санаатахха, олоххо тардыһыыта күүстээх да эбит оҕобут бархасан.

Куоракка бииргэ үөрэммит чугас дьүөгэлэрэ, таксинан кэлэн, Ийэ буоругар кистэнэрин харах уулаах атааран, кутурҕан аргыстаах төттөрү айаннабыттара. Ийэ, аҕа, чугас дьоно аһыбыт, абабыт сүрэхпитин аалар ыарыыта уһун сылларга ааспата, арахпата буолуо ...

Бары көмөлөспүт оскуола, уһуяан, нэһилиэк администрациятын, поликлиника кэлэктиптэригэр, табаарыстарбытыгар, кылааһын оҕолоругар, чугас аймахтарбытыгар, олохтоох медикпытыгар Александра Ивановнаҕа, Нурба Социальной харалтатын управлениетын үлэһиттэригэр барҕа махталбытын тиэрдэбит, олоххутугар барыта этэнгэ буоллун.

Эдьийдэрэ Лидия, Динара

Астрологический прогноз на 1-7 апреля

♌ ОВЕН (21.03-20.04)

Многие жизненные вопросы на этой неделе будут решаться спокойно и без напряжения. Атмосфера вокруг вас гармонизируется и принесет успокоение. В выходные уделите достаточно времени для отдыха и развлечений.

♋ ТЕЛЕЦ (21.04-21.05)

На этой неделе вы можете кардинально изменить свое будущее. На середине недели не стоит планировать рабочих встреч. Воскресенье - прекрасный день для изменения и преобразования семейных отношений.

♊ БЛИЗНЕЦЫ (22.05-21.06)

Используйте спокойное начало недели для смены обстановки, отвлекитесь от дел и забот - все это может подождать. Будьте внимательнее в решении проблем. Финансово благоприятным на этой неделе для вас будет конец недели.

♉ РАК (22.06-23.07)

Начало недели - не время для проявления личных инициатив. Лучше использовать всю мощь вашего коллектива. Вам потребуется много усилий для поддержания материального достатка в семье.

♌ ЛЕВ (24.07-23.08)

Независимо от мнения окружающих вам необходимо отстоять свою правду. Постарайтесь завоевать доверие и признание окружающих. Проблемы у детей могут потребовать от вас неотложной помощи и совета.

♍ ДЕВА (24.08-23.09)

Неделя насыщена общением с друзьями. Один из новых знакомых окажется очень влиятельной персоной - это, безусловно, пойдет вам только на пользу. В выходные остроумие поможет вам найти выход из трудной ситуации.

♎ ВЕСЫ (24.09-23.10)

Все ваши беды - от накопившейся усталости. Вероятны конфликты на работе. Может обостриться вопрос о зарплате и о профессиональном росте. Не позволяйте родственникам вмешиваться в вашу личную жизнь.

♏ СКОРПИОН (24.10-22.11)

Следует ожидать удачу в делах и новых партнеров по бизнесу. Необходимо сдержаться, когда появится жгучее желание оценить поступки других людей. Конец недели окажется благоприятным для отдыха с семьей.

♏ СТРЕЛЕЦ (23.11-21.12)

Необходимо проявить жесткость во всем, что касается сроков выполнения работ. В начале недели не стоит увлекаться борьбой с окружающими. К выходным дням вы почувствуете себя хозяином положения.

♐ КОЗЕРОГ (22.12-20.01)

Желательно навести порядок в документах, чтобы избежать лишних неприятностей. Не стоит менять свой привычный образ жизни. Если понадобится помощь друзей - примите ее.

♑ ВОДОЛЕЙ (21.01-19.02)

Ваша уверенность в себе повысится. Возможно изменение места проживания или работы. Неделя хороша для разрушения старого и начала нового. Воскресенье лучше посвятить пассивному отдыху.

♒ РЫБЫ (20.02-20.03)

Хорошая неделя для получения информации и знаний. Обращайте пристальное внимание на то, что происходит вокруг вас. Постарайтесь проявить терпение и не торопитесь, чтобы не пропустить важных событий.

На правах рекламы

Мы встретились с управляющим дополнительным офисом Россельхозбанка в г. Нюрбе Сарданой Башариной, чтобы узнать о продуктах банка, которые сейчас наиболее востребованы у предпринимателей.

- Сардана Лазаревна, расскажите почему индивидуальным предпринимателям выгодно иметь расчётно-кассовое обслуживание в Россельхозбанке?

- Наш банк - один из самых крупных и надёжных банков России, что подтверждается Рейтингом ЦБ РФ. В сегодняшних условиях банкам необходимо доказывать, прежде всего, свою надёжность и устойчивость для клиента. Под надёжностью банка понимаются совокупность факторов, при которых банк способен выполнить свои обязательства, иметь достаточный запас прочности при кризисных ситуациях,

Россельхозбанк – надёжный партнёр для молодого бизнеса

не нарушать установленные Банком России нормативы и законы. При сотрудничестве с РСХБ клиенты могут быть на 100% уверены в надёжности банка и сохранности своих средств.

- Какие продукты банка сейчас наиболее востребованы для предпринимателей, на какие продукты вы делаете максимальный упор?

- Как государственный Банк мы предлагаем клиентам различные программы: от бесплатного открытия и ведения расчётных счетов до возможности получения льготного кредита по государственным программам. Мы обеспечиваем полный спектр услуг для бизнеса с возможностью полноценно рабо-

тать и развивать свой бизнес. В банке установлена широкая линейка тарифов РКО, например, для малых форм хозяйствования у нас есть специальный тариф с бесплатным обслуживанием в течение 12 месяцев. Как новорегам, так и действующим предпринимателям мы рекомендуем продукт «Юрист для бизнеса», где высококвалифицированные юристы 24/7 предоставят практические решения по любым правовым вопросам, будь то организация бизнеса, налоги, контрагенты, трудовые отношения, взаимодействие с контрольно-надзорными органами и т.д. В 2024 году мы активно развиваем эквайринг для клиентов по индивидуальным та-

рифам банка. В стремлении развивать фермерство в городах и сёлах банк организует во всех районах своего присутствия ярмарки фермерских продуктов «Вкусная пятница», также каждый клиент банка может зарегистрироваться на маркетплейсе СВОЕ РОДНОЕ и расширить зону своих продаж.

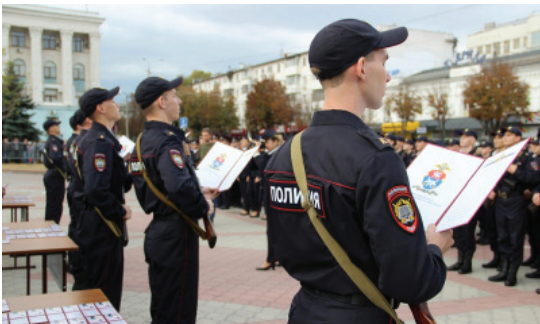
Также информируем всех сельхозтоваропроизводителей, что Россельхозбанк принимает заявки на льготное кредитование. В 2024 году условия льготного кредитования определяется на основании приказа Минсельхоза России от 12.02.2024 № 61, в том числе с учетом особенностей, предусмотренных для малых форм хозяйствования. В 2024 году

льготная ставка для МФХ составляет 6,8%.

- Какие новые цифровые продукты банк предлагает клиентам и бизнесу?

- Мы привыкли все делать через интернет. Поэтому сегодня качественный сервис банка – это максимально простой доступ к услугам онлайн. Для юридических лиц мы предлагаем онлайн-сервис «Свой бизнес». С его помощью можно оплатить услуги, сделать выписку, отправить документы в банк и выплатить зарплату сотруднику. Главное преимущество - возможность снимать деньги в любых банкоматах на всей территории России без комиссии.

Приглашаем абитуриентов!

На очную форму обучения с 1 курса ФГКОУ высшего образования «Дальневосточный юридический институт Министерства внутренних дел РФ» по следующим направлениям:

40.03.02 «Обеспечение законности и правопорядка» (Бакалавриат).

- Профиль подготовки - Оперативно-розыскная деятельность. Предусматривает подготовку сотрудников оперативных подразделений (уголовного розыска; экономической безопасности и противодействия коррупции; по контролю за оборотом наркотиков и т.д.). Срок обучения - 4 года;

40.05.01 «Правовое обеспечение нацио-

нальной безопасности» (Специалитет).

- специализация - Уголовно-правовая. Предусматривает подготовку сотрудников органов предварительного следствия. Срок обучения - 5 лет.

Для поступления в образовательное учреждение МВД России по очной форме обучения необходимо наличие среднего полного общего образования (после 11 класса) или среднего профессионального образования (колледж, техникум).

Прием на обучение проводится на основании результатов ЕГЭ:

- русский язык – 36 баллов;
- обществознание – 42 балла;

и (или) по результатам вступительных испытаний, проводимых образовательной организацией МВД РФ самостоятельно, а также дополнительных вступительных испытаний, устанавливаемых в соответствии с нормативным правовым актом МВД РФ и Правил приема образовательной организацией МВД РФ.

По всем интересующим вас вопросам обращаться по номеру 8(411)34-2-07-14 или по адресу: г. Нюрба, кв. Энергетик, д. 77, каб. 235.

ОМВД РФ по Нюрбинскому району

О проведении на территории Нюрбинского района акции «Сообща, где торгуют смертью!».

В период с 18 по 29 марта 2024 года стартует первый этап Общероссийской акции «Сообща, где торгуют смертью!».

Общероссийская акция «Сообща, где торгуют смертью» ежегодно проводится на территории республики под эгидой Управления по контролю за оборотом наркотиков МВД по Республике Саха (Якутия).

Цель акции – привлечь общественность к противодействию незаконному обороту нар-

котиков и к профилактике их немедицинского потребления. А также – повысить информированность граждан о возможностях лечения наркозависимых и их реабилитации.

Если у Вас активная гражданская позиция и вы готовы оказать содействие сотрудникам полиции в выявлении и пресечении противоправных деяний в сфере незаконного оборота наркотиков, то можете обратиться по телефону доверия 8(4112) 42-22-22 МВД по РС(Я), или в дежурную часть ОМВД России по Нюрбинскому району 8(41134)2-37-67.

ОМВД РФ по Нюрбинскому району

ЭТО ПЛАСТ
производитель полимерных изделий

- емкости
- септики
- бассейны
- лодки
- трубы
- полозья
- фитинги
- прочие изделия из пластика

89142 **730-700**
89142 **747-703**

АТЫЛЫБЫБЫТ

Нюрба куорат киинигэр, паарка утары Кузакова 34 уулуссаҕа сир атылланар, 5*4 дьиэлээх, гарахтаах, киһи олорботоҕо ыраатта, үчүгэй кураанах учаастак,

инээн дөкүмүөнүнэн 11 суотай, дьиэтэ эмиз дөкүмүөннээх, киинтэн итити холбонон турбута, водопровод, канализация точката баар,

олох чугас 2 нүөмэрдээх оскуола турар, маҕаһыыннар, парка чугастар. Аттыгар элбэх этээстээх дьиэлэр тутуулар былааннаах, бизнес арынарга олус диэн табыгастаах.

Сыаната удамыр - 1,5 млн солк.

билсэр телефон:
89841026724

Бииргэ үлэлээн ааспыт кэллиэгэбитигэр, билигин Дьяархан орто оскуолатын дириэктэригэр Павел Михайлович Александровка тапталлаах таайа

ГАБЫШЕВ Валерий Васильевич

эмискэ ыалдьан күн сириттэн барбытынан бары аймахтарыгар, чугас дьонноругар дириң кутурҕаммытын тиэрдэбит.

Дьяархан дьаһалтатыгар бииргэ үлэлээбит кэллиэгэлэрэ, добогторо

«Нурба»
Главный редактор
ПЕТРОВА
Лена
Ивановна

Учредители:
Правительство Республики Саха (Якутия)
ГАО РС (Я) «Сахапечать»
Издатель:
ГАО РС (Я) «Сахапечать»
Адрес издателя:
677000, г. Якутск,
ул. Орджоникидзе, 31, каб. 124
тел/факс: (8-4112) 34-39-17

Газета зарегистрирована в Управлении Федеральной службы по надзору в сфере связи, информационных технологий и массовых коммуникаций Управление Роскомнадзора по Республике Саха (Якутия). Регистрационный номер ПИ № ТУ14-00551 от 03.06.2020 г.

Адрес редакции и типографии: 678450, РС(Я), Нюрбинский район г. Нюрба, ул. Ленина, 37. redakcia06@mail.ru
Телефоны:
менеджер по рекламе: 2-33-32, +7-914-300-01-37

Отпечатано в редакционно-компьютерном комплексе редакции, типографии газеты «Нурба-Огни Нюрбы». Время подписания в печать по графику: 17.00, фактически: в 16.30. Объем 3 печ. л. Индекс ПИ 988. Тираж 708. Цена 42 руб. Газета выходит 1 раз в неделю: по четвергам на якутском (русском) языках. За содержание рекламы, объявлений и писем отвечают рекламодатели и авторы. Мнение автора не всегда совпадает с мнением редакции.

Больше информации на сайте